KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

MECHANIKOS INŽINERIJOS IR DIZAINO FAKULTETAS

Vytenis Praninskas

BIOKURO KATILINĖS EFEKTYVUMĄ ĮTAKOJANČIŲ PARAMETRŲ TYRIMAS

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Doc. dr. Egidijus Puida

KAUNAS, 2015

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

MECHANIKOS INŽINERIJOS IR DIZAINO FAKULTETAS

ŠILUMOS IR ATOMO ENERGETIKOS KATEDRA

TVIRTINU

Katedros vedėjas

Doc. dr. Egidijus Puida

BIOKURO KATILINĖS EFEKTYVUMĄ ĮTAKOJANČIŲ PARAMETRŲ TYRIMAS

Baigiamasis magistro projektas

Termoinžinerija (kodas 621E30001)M

Vadovas

Doc. dr. Egidijus Puida

Recenzentas

Doc. dr. Juozas Gudzinskas

Projektą atliko

Vytenis Praninskas

KAUNAS, 2015

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
MECHANIKOS INŽINERIJOS IR DIZAINO FAKULTETAS

Tvirtinu: _____
(parašas, data)
Šilumos ir atomo energetikos katedros vedėjas Doc. E. Puida
(vardas, pavardė)

PAGRINDINIŲ UNIVERSITETINIŲ STUDIJŲ BAIGIAMOJO DARBO UŽDUOTIS
Studijų programa TERMOINŽINERIJA

Magistrantūros studijų, kurias baigus, įgyjamas magistro kvalifikacinis laipsnis, baigiamasis darbas yra mokslinio tiriamojo arba taikomojo pobūdžio darbas (projektas). Jam atlikti ir apginti skiriama 30 kreditų. Šiuo projektu studentas parodo, kad yra sukaupęs pakankamai žinių, turi pakankamai gebėjimų ir nemažą pasirinktos studijų krypties analitinio ar projektavimo darbo patirtį. Taip pat jis parodo, kad yra kūrybingas, išmano socialinės ir komercinės aplinkos, teisės aktų ir finansines galimybes, turi informacijos šaltinių paieškos ir jų analizės, projektavimo ir inžinerinės analizės, informacinių technologijų naudojimo ir rašytinio bendravimo, taisyklingos kalbos vartosenos įgūdžių, giliai suvokia nagrinėjamą temą, geba tinkamai formuluoti išvadas.

1. Darbo tema: **Biokuro katilinės efektyvumą įtakojančių parametrų tyrimas.**
Analysis of parameters influencing the efficiency of biofuel boiler house.

Patvirtinta 2015 m. 05 mėn. 11 d. dekano įsakymu Nr. ST17-F-11-2

2. Darbo tikslas – ištirti pasirinktos biokuro katilinės parametrų priklausomybes. Atlikti parametrų teorinius skaičiavimus bei juos palyginti su išanalizuotais tiriamojoje katilinėje. Nustatyti veiksnius kurie lemia analizuojamos sistemos efektyvumą. Ištirti naudingumo koeficiento kitimą šildymo sezono metu, kintant kalinės galiai bei kitiems parametrams: kuro drėgnumui, oro pertekliaus koeficientui, dūmų temperatūrai.

3. Darbo struktūra

Biokuro katilinių ir jų įrangos apžvalga; analizuojamos sistemos aprašymas; pradinių katilinės duomenų analizė; biokuro sudėties reikšmė degimo produktams; katilinės, be dūmų kondensacinio ekonomaizerio, efektyvumo skaičiavimas atvirkštinio balanso metodu; DKE susigrąžinamos šilumos dalies radimas; katilinės su DKE efektyvumo nustatymas; ekologinis katilinės išleidžiamų dūmų į aplinką įvertinimas;

4. Reikalavimai ir sąlygos.

Rengiant baigiamąjį darbą prisilaikyti Lietuvos respublikos norminių aktų bei metodologinių magistrinio darbo apiforminimo reikalavimų.

5. Užbaigto darbo pateikimo terminas: 2015 m. 06 mėn. 01 d.

6. Ši užduotis yra neatskiriama baigiamojo darbo dalis.

Išduota studentui Vyteniui Praninskui
Užduotį gavau Vytenis Praninskas ....
(studento vardas, pavardė) (parašas) (data)

Vadovas Doc. dr. Egidijus Puida ....
(pareigos, vardas, pavardė) (parašas) (data)

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

MECHANIKOS INŽINERIJOS IR DIZAINO FAKULTETAS

(Fakultetas)

Vytenis Praninskas

(Studento vardas, pavardė)

Termoinžinerija (kodas 621E30001)M

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

Baigiamojo projekto „Biokuro katilinės efektyvumą įtakojančių parametrų tyrimas“

AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

2015 gegužės 30 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Vytenio Praninsko** baigiamasis projektas tema „Biokuro katilinės efektyvumą įtakojančių parametrų tyrimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka) (parašas)

Praninskas, V. Analysis of parameters influencing the efficiency of biofuel boiler house. project of the master's degree / supervisor doc. dr. Egidijus Puida; Kaunas Technology University, faculty of Mechanical Engineering and Design, department of Thermal and Nuclear Energy.

Kaunas, 2015. 53 p.

SUMMARY

Master's thesis explores a biofuel boiler-house. The paper researches parameters determining the operation of the selected boiler-house. The paper explores a correlation between parameters, how would they change if one of the parameters of the boiler-house (such as: excess air ratio, fuel moisture, the temperature of supplied hot water, etc.) is altered. Once the correlation between the parameters of the boiler-house was determined a chart was created in which all the parameters were recalculated according to the average external temperature of a day. The exploratory boiler-house always operates according to the mentioned chart. The change of external temperature alters the parameters of the boiler-house. A coefficient of estimated useful operation of the boiler-house was calculated during the heating season of 2013-2014, depending on the ambient temperature, without an evaluation of the smoke condensing economizer (SCE). SCE research was conducted and discovered the factors which determine the effectiveness of the device. The calculation of estimated useful operation of the boiler-house was repeated including SCE and the results were presented graphically. The results obtained enable a moderate determination of moisture of the stoked fuel during the analyzed period in the selected boiler-house.

TURINYS

ĮVADAS 10

1. BIOKURO KATILINĖS 11

2. ANALIZUOJAMOS SISTEMOS APRAŠYMAS 15

2.1. Biokuro katilo su pakura aprašymas 15

2.2. Dūmų kondensacinio ekonomaizerio aprašymas 19

3. SKAIČIAVIMAI 20

3.1. Analizuojamos katilinės parametrai 20

3.2. Kuro savybių analizė 26

3.3. Kuro šilumingumo nustatymas 28

3.4. Dūmų komponenčių susidarymo tyrimas 28

3.5. Analizuojamo katilo su pakura naudingumo koeficiento priklausomybių tyrimas 32

3.6. Katilinės su DKE naudingumo koeficientą lemiančių parametrų analizė 41

3.6.1 Rasos taško priklausomybės analizė 41

3.6.2 DKE generuojamos šilumos tyrimas 42

3.6.3 Analizuojamos sistemos su DKE efektyvumo radimas 44

3.7. Praktinių rezultatų palyginimas su teoriniais 46

4. EKOLOGINIS VERTINIMAS 49

IŠVADOS 51

LITERATŪRA 52

A PRIEDAI oro taršos matavimų protokolai 54

B PRIEDAI kuro parametrų tyrimo protokolai 64

Paveikslų sąrašas

1.1 pav. Šilumos kainos kitimas [9] 11

1.2 pav. Biokuro ir dujų panaudojimas centralizuotam šilumos tiekimui Lietuvos miestuose [10] 12

1.3 pav. Kietos įkrovos formų tipai: (k) sferiniai ir (s) balno formos pagal medžiagas, iš kurios yra pagaminti (K – keramika, KS – plastikas, M – metalas, ir SF – specifinės formos bei medžiagos.) [16]. 14

2.1 pav. Ardyninė biokuro pakura [3] 16

2.2 pav. Katilo skaičiuojamoji schema 18

2.3 Analizuojamo DKE plastikinės kietos įkrovos forma 19

3.1 pav . Suvidurkinti Baisogalos katilinės parametrų duomenys 20

3.2 pav. Temperatūros T_2 priklausomybė nuo T_1 21

3.3 pav. Santykinės paklaidos 22

3.4 pav. Katilinės galios priklausomybė nuo lauko oro temperatūros 23

3.5 pav. 2013–2014 šildymo sezono DKE galios priklausomybė nuo grįžtamo termofikacinio vandens temperatūros T_2 23

3.6 pav. Išeinančių dūmų bei termofikacinio vandens iš DKE priklausomybė nuo grįžtamo termofikacinio vandens temperatūros 24

3.7 pav. T_{DA} ir T_3 palyginimas su T_2 25

3.8 pav. Degimui reikiamo oro kiekio, dūmų komponenčių sudėties bei kuro kaloringumo priklausomybė nuo kuro drėgmės 31

3.9 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 30 % 34

3.10 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 40% 34

3.11 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 50% 35

3.12 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 60% 35

3.13 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant kuro drėgmei, esant pastoviai α = 1,4 35

3.14 pav. Nuostoliai dėl nepilno degimo produktų susidarymo (CO) 37

3.15 pav. Katilinės be DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant kuro drėgmei α = 1,4 39

3.16 pav. Katilinės be DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant kuro drėgmei α = 1,6 39

3.17 pav. Rasos taško priklausomybė nuo kūrenamo kuro drėgmės bei oro pertekliaus koeficianto 41

3.18 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=30% 43

3.19 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=40% 43

3.20 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=50% 44

3.21 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=60% 44

3.22 pav. Katilinės su DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant katilinės galiai bei kuro drėgnumui, esant pastoviai oro pertekliaus koeficiento reikšmei α = 1,4 46

3.23 pav. Katilinės su DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant katilinės galiai bei kuro drėgnumui, esant pastoviai oro pertekliaus koeficiento reikšmei α = 1,6 46

3.24 pav. Apskaičiuota DKE susigrąžinamos šilumos dalis, priklausomai nuo kuro drėgnumo, kai oro pertekliaus reikšmė yra pastovi α = 1,4, palyginima su realiais 2013–2014 metų šildymo sezono duomenimis 47

3.25 pav. Apskaičiuota DKE susigrąžinamos šilumos dalis, priklausomai nuo kuro drėgnumo, kai oro pertekliaus reikšmė yra pastovi α = 1,6, palyginima su realiais 2013–2014 metų šildymo sezono duomenimis 47

Lentelių sąrašas

1.1 lentelė. Lietuvos biokuro ištekliai per metus [10] 12

1.2 lentelė. Įvairaus kuro kainų kitimas [12] 13

2.1 lentelė. Katilo su pakura gamintojo pateiktos techninės charakteristikos 17

3.1 lentelė. Analizuojamos katilinės 2013–2014 šildymo sezono vidutiniai parametrai 26

3.2 lentelė. Vidutinė cheminė medienos sudėtis % sausojoje masėje [17] 27

3.3 lentelė. Perskaičiuota kuro sudėtis %, esant skirtingam kuro drėgnumui 27

3.4 lentelė. Teoriškai apskaičiuotų ir laboratorijoje ištirtų kuro šilumingumų reikšmių palyginimas 28

3.5 lentelė. Degimo produktų masinė sudėtis, kai $\alpha = 1,4$ 30

3.6 lentelė. Sudeginto kuro savybės bei degimo produktų tūrinė sudėtis, kai $\alpha = 1,4$ 30

3.7 lentelė. Baisogalos katilinės išmetamų teršalų tyrimų rezultatai 36

3.8 lentelė. Susidarantis sausų dūmų kiekis, esant $\alpha = 1,4$ 37

3.9 lentelė. Katilinės be DKE naudingo veiksmo kitimas 40

3.10 lentelė. Suskaičiuotas katilinės su DKE naudingo veiksmo koeficiento kitimas 45

4.1 lentelė. Leistinos teršalų normos [7]. 49

4.2 lentelė. Baisogalos katilinės į aplinką išmetamų teršalų tyrimų rezultatai 49

ĮVADAS

Atsižvelgiant į šalies energetinės nepriklausomybės tematikos aktualumą, šiame darbe gilinamasi į vieną iš energetinės nepriklausomybės būdų – vietinių biokuro išteklių panaudojimą. Šiuo metu nemaža dalis šalies miestelių ir miestų jau yra apsirūpinę biokuro katilinėmis, tačiau ne visose yra dūmų kondnensaciniai ekonomaizeriai. Naujai projektuojamose, statomose ar modernizuojamose biokuro katilinėse siekiant efektyviau panaudoti prastos kokybės (šlapią) kurą yra įrengiami dūmų kondensaciniai ekonomaizeriai (DKE). Baigiamajame darbe pasirinkta analizuoti biokuro katilinę, kurioje 2013 metais buvo papildomai pastatytas dūmų kondensacinis ekonomaizeris.

Siekiant išsiaiškinti, ar efektyviai veikia biokuro katilinė, reikia atlikti katilinės parametrų analizę; nustatyti parametrų tarpusavio ryšius; išsiaiškinti, kokia dalis katilinės šiluminės galios buvo generuojama DKE; bei išsiaiškinti kaip ši dalis kito, keičiantis katilinės parametrams.

Analizuojant biokuro katilinę reikalinga ištirti kūrenamo kuro sudėtį, kadangi pagal kuro sudėtį yra atliekami dūmų komponenčių skaičiavimai. Kuro parametrus lemianti kuro drėgmė yra nepastovi. Kintanti dūmų sudėtis lemia katilo bei dūmų kondensacinio ekonomaizerio efektyvumų kitimą.

Siekiant palyginti, kaip pasikeitė katilinės naudingumas pastačius DKE, bei ištirti, nuo kokių parametrų ir kaip keičiasi šis dydis, reikalinga apskaičiuoti katilo be DKE naudingumo koeficientą.

Šiuo darbu siekiama nustatyti, nuo kokių parametrų priklauso rasos taško temperatūra. Atliekama dūmų kondensacinio ekonomaizerio veikimą lemiančių parametrų analizė. Tam nustatoma, kaip keičiasi DKE efektyvumas kintant kuro drėgmei, oro pertekliaus koeficiento reikšmei bei termofikacinio vandens temperatūrai.

Išanalizavus biokuro katilinės veikimą gauti rezultatai palyginami su realiais pradiniais duomenimis tam, kad būtų nustatyta, kokio galimo drėgnumo kuras buvo kūrenamas analizuojamu laikotarpiu.

Apžvelgiamas DKE efektyvumas aplinkosauginiu aspektu, kaip pasikeitė išleidžiamų dūmų į plinką kietųjų dalelių kiekis, įrengus skruberio tipo dūmų kondensacinį ekonomaizerį.

1. BIOKURO KATILINĖS

Biokuro katilinės generuojamo produkto (šilumos) kainos didžiąją dalį sudaro biokuro kaina. Vidutinės centralizuotos šilumos kainos kitimas 2008-2020 metų laikotarpiu yra pateiktos 1.1 paveiksle. Katilinėse, kuriose yra kūrenamas tik biokuras, kuro kaina yra mažesnė, už šiame paveiksle parodytą. Prognozuojama, kad 2020 metais šilumos kaina Lietuvoje sumažės dėl didėjančio ir efektyvesnio biokuro panaudojimo šalies centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuje.

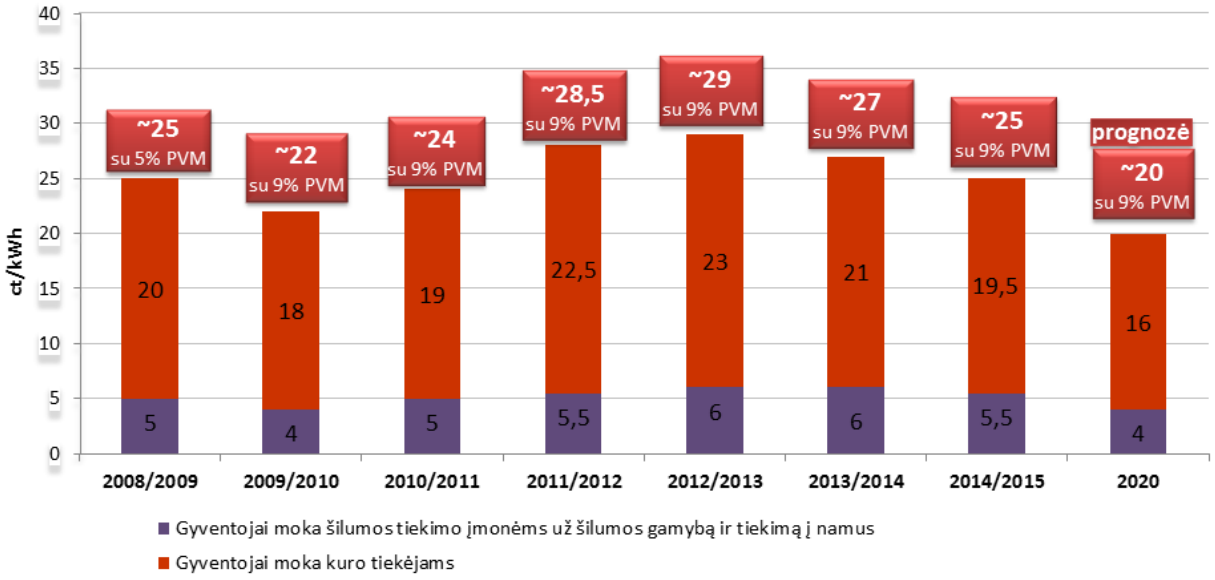

1.1 pav. Šilumos kainos kitimas [9]

Biokuras pagal Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą (2011) [11] yra apibrėžiamas kaip:

„Biokuras – iš biomasės pagaminti degieji dujiniai, skystieji ir kietieji produktai, naudojami energijai gaminti“.

O biomasė, iš kurios gaunamas biokuras, yra „biologiškai skaidžios biologinės kilmės žemės ūkio, miškų ūkio ir susijusių pramonės šakų, įskaitant žuvininkystę ir akvakultūrą, žaliavos, atliekos ir liekanos, įskaitant augalines ir gyvūnines medžiagas, taip pat biologiškai skaidžios pramoninės ir komunalinės atliekos“ [11].

Remiantis Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos duomenimis [18], trečdalis (33,3 %) Lietuvos teritorijos yra apaugusi mišku, kuris užaugina didelį medienos prieaugį kiekvienais metais. Mediena yra naudojama baldų, popieriaus, statybinių medžiagų gamyboje. Šio proceso metu gaunamos medienos atliekos yra naudojamos šilumos energijos gamyboje Lietuvoje. Derlingi ūkiai užaugina grūdus bei kitą produkciją, kurių atliekas (šiaudus, grudų išvalas) taip pat galima panaudoti kaip kurą biokuro katilinėse. Tačiau šiaudai dėl savo sandaros reikalauja

specifinių kūrenimo technologijų, dėl to šios biokuro rūšies panaudojimas Lietuvos biokuro katilinėse yra menkas. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija (LŠTA) vertina Lietuvos biokuro išteklius (žr. 1.1 lent.).

1.1 lentelė. Lietuvos biokuro ištekliai per metus [10]

Biokuro rūšis	Kubinių metrų (m^3)	Tonų naftos ekvivalento (tne)
Malkinė mediena	3.218.000	565.000
Medžio pramonės atliekos	1.627.000	283.000
Miško kirtimo atliekos	1.085.000	185.000
Energetinės plantacijos		70.000
Šiaudai	2.400.000	840.000
Iš viso:	8.330.000	1.943.000

Pateikti duomenys parodo, kad Lietuva turi didelį biokuro potencialą, dėl to gali panaudoti savo vietinį atsinaujinančių išteklių kurą. Remiantis Lietuvos energetikos instituto duomenimis [10], šiuo metu Lietuvos biokuro poreikis šilumos gamybai siekia tik 360.000 tne, kas sudaro nedidelę turimų resursų dalį. Lietuvoje veikia apie 805 MW biokuro įrenginių, kurie skirti centralizuoto šildymo tiekimui, šilto vandens ruošimui bei elektros kogeneraciniai gamybai.

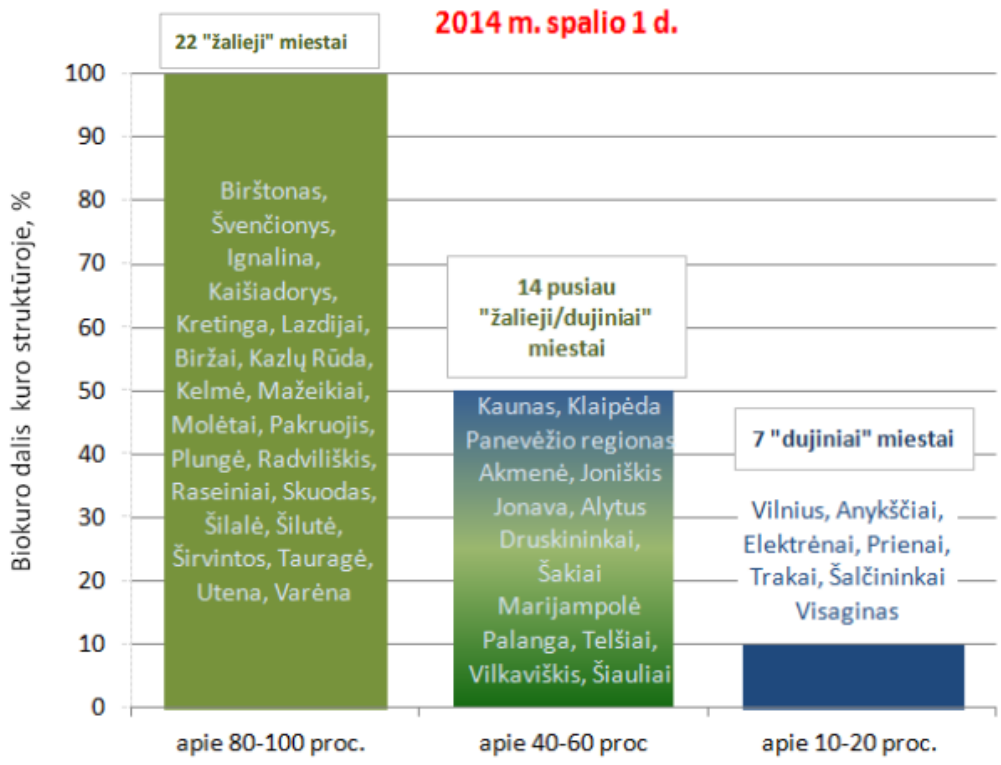

1.2 pav. Biokuro ir dujų panaudojimas centralizuotam šilumos tiekimui Lietuvos miestuose [10]

Biokuro katilinės yra priskiriamos atsinaujinančios energetikos sričiai, todėl biokuro katilinės nemoka taršos mokesčio. Dėl šios priežasties šilumos kaina vartotojams yra mažesnės.

1.2 lentelė. Įvairaus kuro kainų kitimas [12]

Metai	**Biokuras (Lt/tne)**	**Gamtinės dujos (Lt/tne)**	**Akmenis anglis (Lt/tne)**
2015-04	494,36	87,75 Lt/MWh	623,48
2015-03	590,63	94,05 Lt/MWh	673,23
2014-10	593,75	1374,75	667,45
2013-10	571,25	1521,03	778,61
2012-10	642,38	1365,83	783,28
2011-10	742,14	1264,59	746,73
2010-10	622,34	895,59	620,43

Turimi šalies biokuro ištekliai yra kur kas didesni ir lenkia esamą biokuro paklausą, be to pastaruoju metu mažėjanti biokuro kaina didina šios kuro rūšies konkurencingumą lyginant su gamtinėmis dujomis ir anglies anglimis (žr. 1.2 lent.). Ieškant efektyvesnių būdų kaip deginti biokurą, buvo tobulinamos biokuro deginimo technologijos, taip buvo pradėti naudoti dūmų kondensaciniai ekonomaizeriai. DKE panaudojimas leidžia katilinei susigrąžinti kur kas didesnę dalį šiluminės energijos iš dūmų, lyginant su ne kondensaciniais ekonomaizeriais, kadangi DKE veikia žemiau rasos taško. Europos sąjunga remia iš dalies finansuodama dūmų kondencacinių ekonomaizerių diegimą katilinėse, kadangi tai skatina atsinaujinančios energetikos plėtrą regione.

Biokuro katilinėse yra naudojami keleto tipų kondensaciniai ekonomaizeriai. Jie gali būti su kietą įkrova ir vamzdiniai. Analizuojamoje sistemoje yra naudojamas dūmų kondensacinis ekonomaizeris su kieta įkrova. Žemiau (žr. 1.3 pav.) yra pateikti keli kondensacinių ekonomaizerių įkrovų tipai, kurie skirstomi pagal formą ir medžiagas, iš kurių yra pagaminti. Priklausomai nuo to, kokios formos ir iš kokios medžiagos pagaminta kieta įkrova, keičiasi šilumos mainai bei kondensacinio ekonomaizerio veikimas. Keičiant įkrovos tipą, keičiasi įkrovos tūris siekiant pasiekti tą patį naudingą paviršiaus plotą. Šiame darbe įkrovos reikšmė kondensacinio ekonomaizerio veikimui nėra vertinama, o priimama, kad kieta įkrova yra parinkta teisingai ir maksimaliai efektyviai.

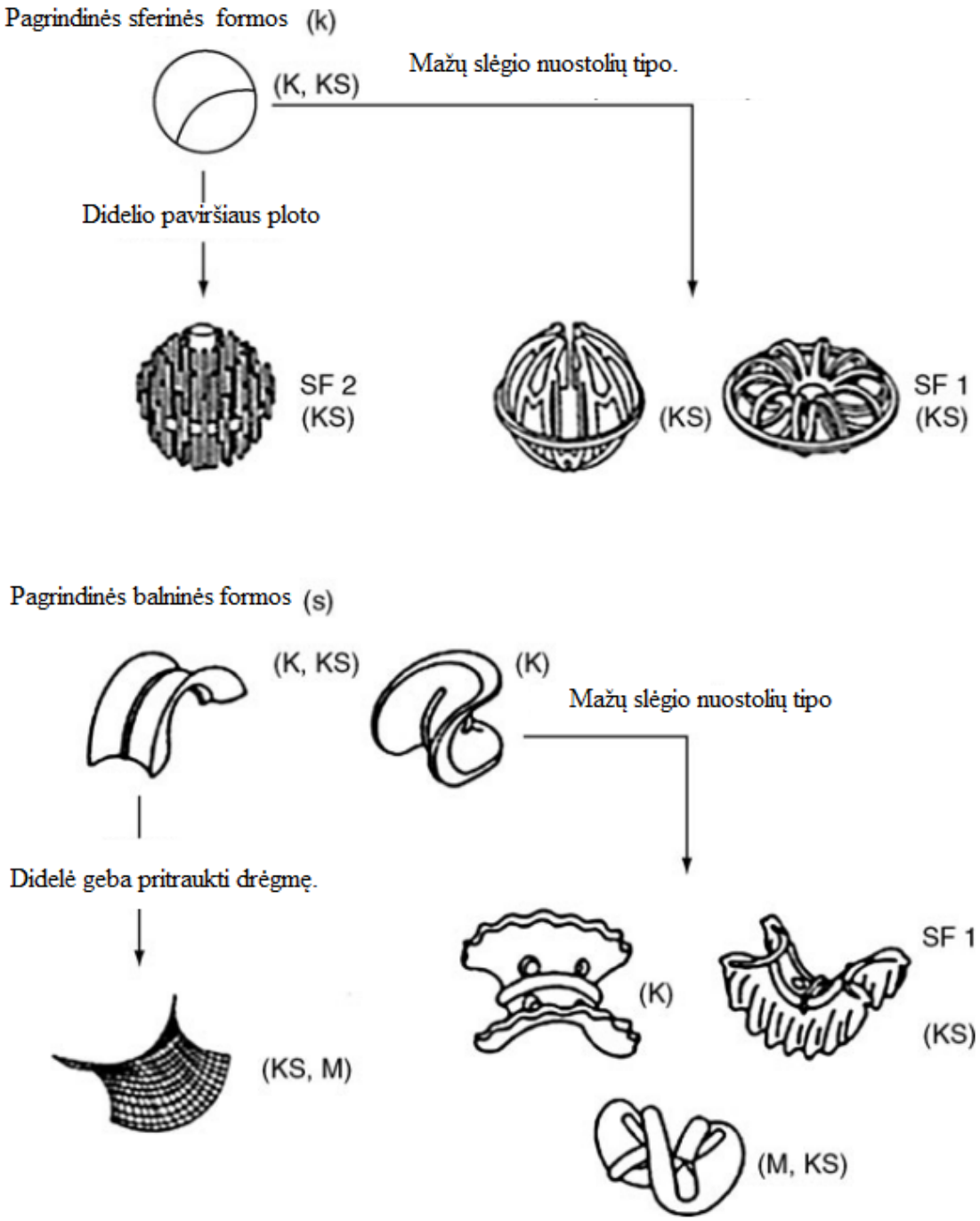

1.3 pav. Kietos įkrovos formų tipai: (k) sferiniai ir (s) balno formos pagal medžiagas, iš kurios yra pagaminti (K – keramika, KS – plastikas, M – metalas, ir SF – specifinės formos bei medžiagos.) [16].

2. ANALIZUOJAMOS SISTEMOS APRAŠYMAS

Buvo pasirinkta analizuoti katilinę, kuri generuoja visą Baisogalos miesteliui reikalingą šilumos kiekį. Katilinėje yra sumontuotas 4 MW galios vandens šildymo katilas su pakura, kurių parametrai pateikti 2.1 lentelėje. Vandens šildymo katilas su pakura (VŠKP-4MA), skirtas kūrenti susmulkintą medieną, medienos dirbinių atliekas (drožles, pjuvenas), durpes, granules ir kitą biokurą. Šilto vandens katilinė neruošia. Nuo 2013 metų katilinėje įrengtas 0,837 MW galios dūmų kondensacinis ekonomaizeris. Bendra katilinės schema pateikta 2.2 paveiksle.

Pakūroje sudegęs kuras išskiria šilumos kiekį Q_k (kW). Katile ši šiluma yra panaudojama sušildyti termofikacinį vandenį iki temperatūros T_5. Į katilą tiekiamo termofikacinio vandens temperatūra T_4 ir iš katilo išeinančio termofikacinio vandens temperatūra T_5 yra pastovios. T_5 temperatūros vanduo yra maišomas tam tiktu santykiu su iš dūmų kondnensacinio ekonomaizerio ištekėjusiu T_3 temperatūros termofikaciniu vandeniu, kad susidarytų reikiamos temperatūros T_1 termofikacinis vanduo. T_1 temperatūros termofikacinis vanduo yra paduodamas į trasas šilumos vartotojams. Iš trasų grįžęs T_2 temperatūros termofikacinis vanduo patenka į dūmų kondensacinio ekonomaizerio plokštelinį šilumokaitį, kuriame pašyla iki T_3 temperatūros. Dalis šio vandens (T_3) yra maišoma su išeinančio iš katilo termofikacinio vandeniu T_5 tam, kad susidarytų reikiamos T_4 (72°C) temperatūros vanduo, kuris yra tiekiama į katilą. Likusi T_3 temperatūros vandens dalis yra maišoma su T_5 temperatūros vandeniu tam, kad susidarytų T_1. Tokiu būdu keičiant pratekančio per katilą T_3 temperatūros vandens kiekį yra keičiama katilinės galia.

2.1. Biokuro katilo su pakura aprašymas

Biokuras į ardyninę pakurą, kurios principinis vaizdas pateiktas žemiau (žr. 2.1 pav.), tiekiamas grandikliniu transporteriu iš kuro sandėlio. Maksimalus kuro, talpinamo kuro sandėlyje, kiekis gali užtikrinti maksimalų katilinės veikimą vienai parai, todėl kuro sandėlis yra nuolatos papildomas kuru iš kuro saugojimo aikštelės. Iki 50 % šildymo sezono kuro į kuro saugojimo aikštelę yra suvežama vasaros metu, o kūrenimo sezono metu kuro atsargos nuolatos papildomos atvežamu biokuru iš miškų ar medienos perdirbimo įmonių. Degimui reikalingas oras yra tiekiamas dviem oro pūtimo ventiliatoriais, kurie orą ima iš aukščiausios katilinės vietos. Skaičiavimuose nepriklausomai nuo katilo galios yra naudojama vidutinė aplinkos oro temperatūra 25℃. Vienas oro pūtimo ventiliatorius yra skirtas pirminiam orui, o antrasis – antriniam. Pirminis oras panaudojamas kuro džiovinimui, ardyno aušinimui, bei degimui; antrinis oras naudojamas tik degimo stabilizavimui. Dūmai iš katilo yra šalinamu dūmsiurbe.

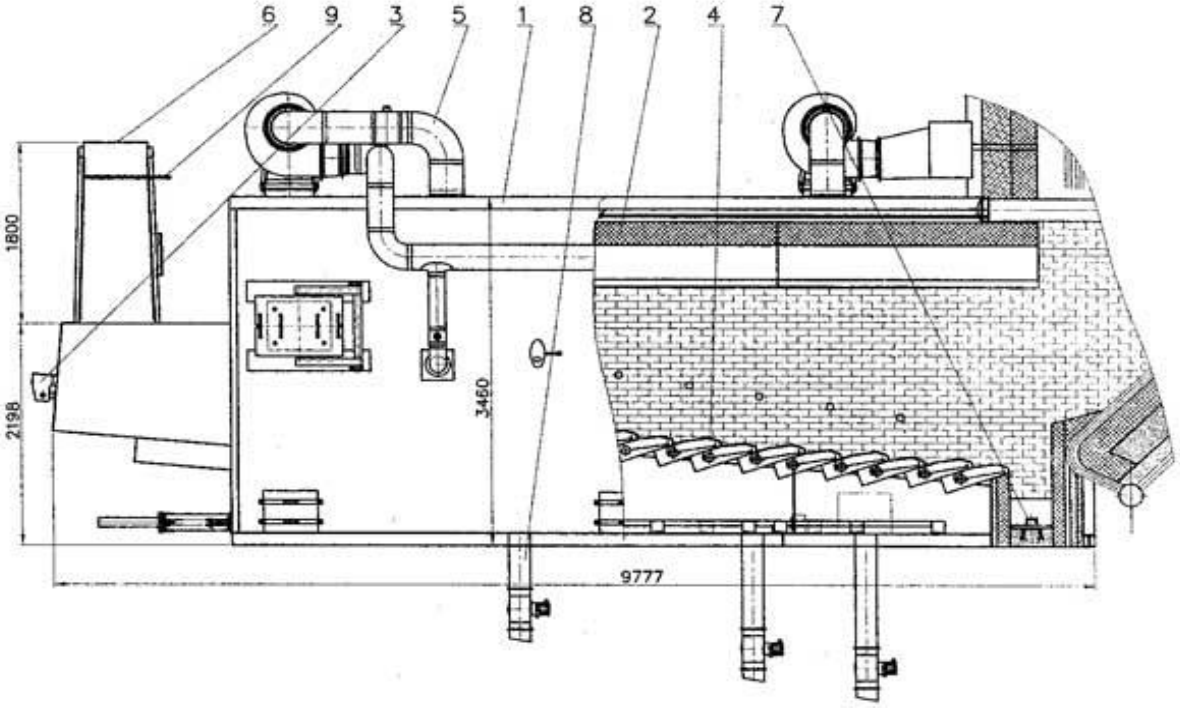

2.1 pav. Ardyninė biokuro pakura [3]

2.1 paveiksle parodytą standartinę ardyninę pakurą sudaro: 1 – pakuros korpusas, kuris skirtas izoliuoti pakurą nuo aplinkos veiksnių; 2 – pakuros mūras su termoizoliacija skirti tam, kad degimo metu išsiskyrusi šiluma liktų pakuroje; 3 – žertuvinis maitintuvas skirtas biokuro tiekimui į pakurą; 4 – pakuros ardynas, skirtas tolygiai paskirstyti biokuro sluoksnį per visą pakuros plotą, tiekti pirminį orą ir džiovinti kurą; 5 – oro vamzdynas skirtas tiekti reikiamą oro kiekį į pakurą (pirminį, antrinį ir tretinį); 6 – kuro bunkeris yra tarpinis indas tarp kuro sandėlio ir pačios pakuros; 7 – pelenų pašalinimo kanalas skirtas galutinai sudegusio kuro pašalinimui iš pakuros; 8 – pelenų pašalinimo iš po ardelių kanalai, kuriuose renkasi ne tik pelenai, bet ir mechaniškai prabyrėjęs nesudegęs kuras; 9 – priešgaisrinė bunkerio sistema, kurios paskirtis užgesinti kuro bunkerį, jeigu šis užsidegtų.

Pakuros poardelinis tūris suskirstytas į tris zonas: I – džiovinimo zoną; II – dujofikacijos ir degimo zoną; III – galutinio degimo ir pelenų surinkimo zoną. Ši deginimo technologija, naudojant pirminį ir antrinį oro kiekį, leidžia gauti generatorinį degimo procesą. Katile su pakura galima deginti 30–60 % drėgnumo kurą. Katilą galima laikyti paviršiniu nepertraukiamo veikimo šilumokaičiu, kuriame šiluma yra paimama iš aukštesnės temperatūros degimo produktų (dūmų) ir perduodama žemesnės temperatūros darbo kūnui – termofikaciniam vandeniui. Šilumos mainai tarp šių agentų vyksta jiems tiesiogiai nesimaišant, kadangi juos atskiria šildomieji paviršiai. Toks šilumokaitis vadinamas nepertraukiamo veikimo, nes abu darbo kūnai: tiek šaltasis, tiek karštasis, vienu metu nepertraukiamai juda.

2.1 lentelė. Katilo su pakura gamintojo pateiktos techninės charakteristikos

Nr.	Parametras	Reikšmė (Aprašymas)
1.	Katilo tipas	VŠKP-4MA vandens šildymo katilas su pakura (būgninis, kaitrinių vamzdžių, plieninis)
2.	Nominalus šiluminis našumas	4 (3,44) MW (Gcal/h)
3.	Kuro rūšis	medienos atliekos, rapso šiaudai
4.	Kuro drėgnumas	30–50 %
5.	Kuro, kurio drėgnumas 40 %, sunaudojimas esant nominaliam galingumui	ne daugiau 2350 (3,35) kg/h (m^3/h)
6.	Kuro pelningumas	iki 5,5 %
7.	Katilo su pakura naudingo veikimo koeficientas	ne mažiau 0,85
8.	Vandens darbinis slėgis	0,6 (6,0) MPa (kgf/cm2)
9.	Vandens temperatūra	prieš katilą 60 ºC; po katilo 110 ºC
10.	Per katilą pratekančio vandens minimalus debitas	60 t/h
11.	Per katilą pratekančio vandens darbinis debitas	70 t/h
12.	Hidraulinis pasipriešinimas	0,05 (0,5) M Pa (kgf/cm^2)
13.	Išeinančių iš pakuros degimo produktų temperatūra	900–1100 ^oC
14.	Išeinančių iš katilo degimo produktų temperatūra,	160–180 ^oC
15.	Katilo vandens talpa	12,4 m^3
16.	Katilo šildymo paviršius	336 m^2
17.	Gabaritiniai matmenys	ilgis, L-5320 (mm) plotis, B-2460 (mm) aukštis, H-3800 (mm)

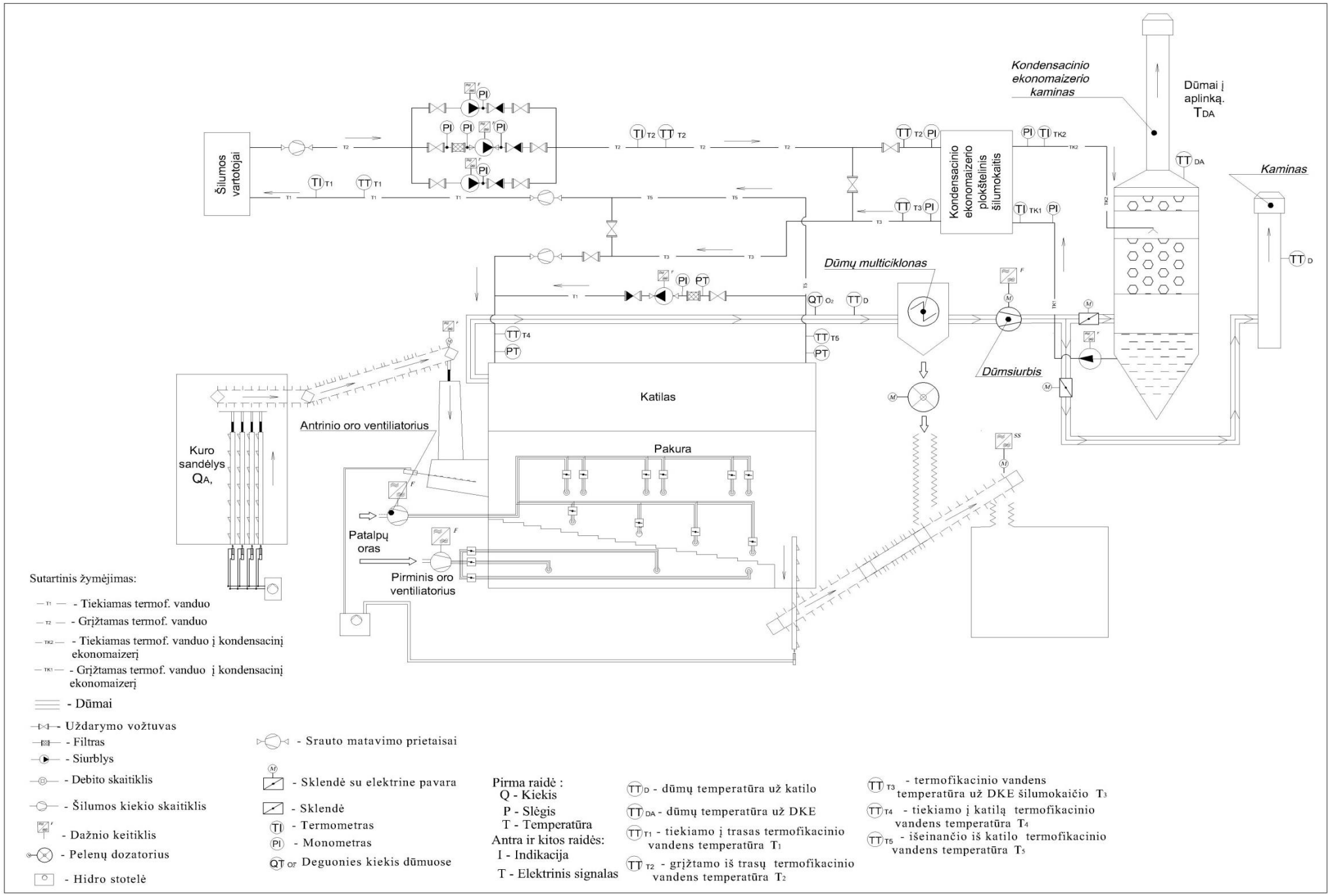

2.2 pav. Katilo skaičiuojamoji schema

2.2. Dūmų kondensacinio ekonomaizerio aprašymas

Analizuojamoje katilinėje yra naudojamas dūmų kondensacinis ekonomaizeris ($Q_{nom.}$= 0,837 MW) su kieta į krova (žr. 2.3 pav). Dūmai, išėję iš katilo, keliauja per multicikloną, iš kurio patenka į kondensacinį ekonomaizerį. DKE dūmai apiplauna kietą įkrovą, kuriai perduoda savyje turimą šilumą, šio proceso metu vyksta dūmuose esančios drėgmės kondensacija. Ant kietos įkrovos yra purškiamas vanduo, kuris dėl nepilnų šilumos mainų yra apytiksliai vienu laipsniu šiltesnis negu grįžtamas termofikacinis vanduo ($T_{k2} = T_2 + 1$). Dūmai yra atšaldomi iki T_{k2} temperatūros ($T_{k2} = T_{DA}$). Šiuo būdu dūmai atšaldomi žemiau rasos taško temperatūros, vykstant kondensacijai susigrąžinama šiluminės galios dalis, kuri buvo sunaudota kuro drėgmės išgarinimui degimo metu.

2.3 Analizuojamo DKE plastikinės kietos įkrovos forma

Ant kietos įkrovos išpurkštas vanduo nuplauna ir surenka prie kietos įkrovos prilipusias kietąsias daleles, atkeliavusias su dūmais iš katilo. Dėl šios priežasties reikalinga nuolatos valyti kondensatą. Kondensacijos metu išsiskiria papildomas vandens kiekis, kurio perteklių reikalinga šalinti iš sistemos. Kondensato perteklius keliauja į pH balansinę talpą, kuriame yra neutralizuojamas šarminiu tirpalu. Po šios proceso kondensatas yra leidžiamas į slėginį filtrą, kuriame yra išfiltruojamos kietos dalelės. Po to kondensatas yra atšaldomas oro kaloriferiais iki leistinos temperatūros, kuri pagal higienos normas yra iki ≤40 °C, ir išleidžiamas į drenažą. Slėginis filtras yra ciklišKai išplaunamas. Susikaupęs dumblas yra surenkamas dumblo rezervuare, kuriame dumblas nusėda ant dugno, o perteklinis vanduo iš dumblo rezervuaro yra grąžinamas į pH balansinę talpą, kurioje yra dar kartą neutralizuojamas iki leistinos normos ir išleidžiamas į drenažą.

Kartu su DKE yra naudojamas plokštelinis šilumokaitis, kuris yra skirtas šilumos iš dūmų kondensacinio ekonomaizerio perdavimui grįžtamam termofikaciniam vandeniui be tiesioginio sąlyčio.

3. SKAIČIAVIMAI

Skaičiavimai pradedami nuo pradinių parametrų priklausomybių radimo. Analizuojama katilinė dirba pagal temperatūrinį grafiką, kuris nurodo, kokios temperatūros termofikacinis T_1 vanduo turi būti tiekiamas į trasas šilumos vartotojams. Tačiau nėra aišku, kokia bus grįžtamo termofikacinio vandens temperatūra T_2, todėl reikia išanalizuoti katilinės kūrenimo sezono duomenis ir atrasti priklausomybę T_2 nuo T_1. Skirtingų sezonų duomenys turėtų skirtis, dėl trasų tvarkymo bei namų renovacijų.

3.1. Analizuojamos katilinės parametrai

Išanalizavus 2013–2014 metų šildymo sezono katilinės parametrų duomenis (iš viso 321520 eilučių) buvo gautos vidutinės šios katilinės parametrų reikšmės. Skaičiavimams buvo sudaryti katilinės darbo intervalai po 100 kW, kadangi katilinės galia nuolatos kinta.

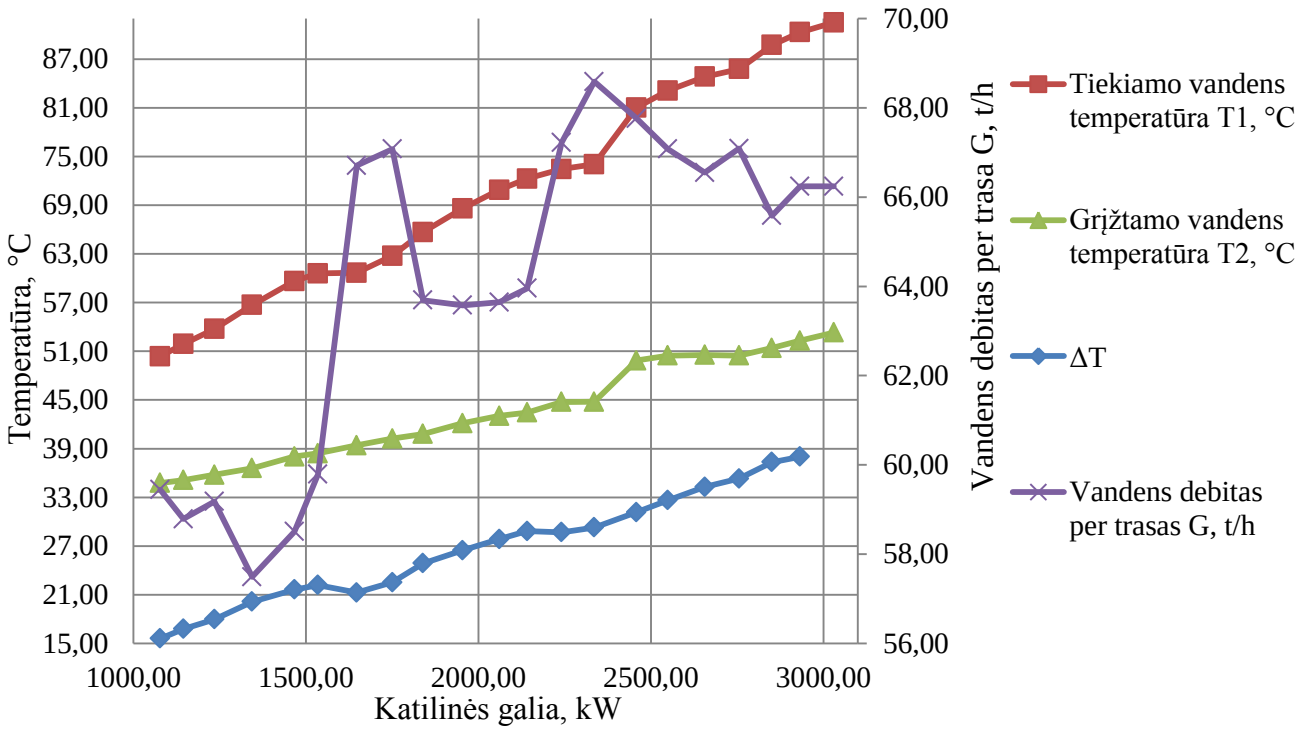

3.1 pav . Suvidurkinti Baisogalos katilinės parametrų duomenys

Remiantis gautais duomenimis buvo nustatytas ryšys tarp tiekiamo (T_1) ir grįžtamo (T_2) termofikacinio vandens temperatūrų (žr. 3.2 pav.).

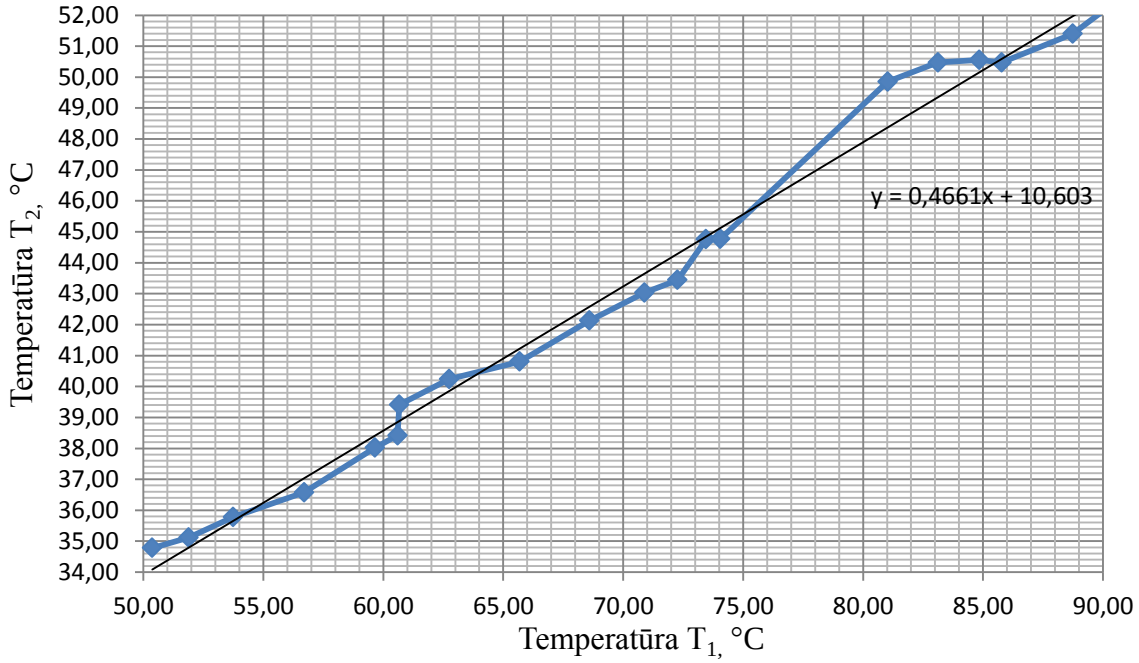

3.2 pav. Temperatūros T_2 priklausomybė nuo T_1

Pagal gautus pradinius duomenis buvo atlikti skaičiavimai siekiant atrasti pačią tiksliausią formulę, kuri leistų suskaičiuoti šią priklausomybę. Šie skaičiavimai buvo atlikti pasinaudojus Mathcad skaičiavimo programa. Atlikti skaičiavimai 1–2–3–4 laipsnio polinomu ir gautos formulės:

Aproksimacija 1 laipsnio polinomu:

$$T_2(1) = 10{,}603 + 0{,}466 \cdot T_1 \quad (3.1)$$

Aproksimacija 2 laipsnio polinomu:

$$T_2(2) = 15{,}602 + 0{,}32 \cdot T_1 + 1{,}037 \cdot 10^{-3} \cdot T_1^2 \quad (3.2)$$

Aproksimacija 3 laipsnio polinomu:

$$T_2(3) = 85{,}32 - 2{,}781 \cdot T_1 + 0{,}046 \cdot 10^{-3} \cdot T_1^2 - 2{,}147 \cdot 10^{-4} \cdot T_1^3 \quad (3.3)$$

Aproksimacija 4 laipsnio polinomu:

$$T_2(4) = -280{,}587 + 18{,}921 \cdot T_1 - 0{,}43 \cdot T_1^2 + 4{,}376 \cdot 10^{-3} \cdot T_1^3 - 1{,}632 \cdot 10^{-5} \cdot T_1^4; \quad (3.4)$$

čia:

T – į trasas tiekiamo termofikacinio (T_1) vandens temperatūra ◦C.

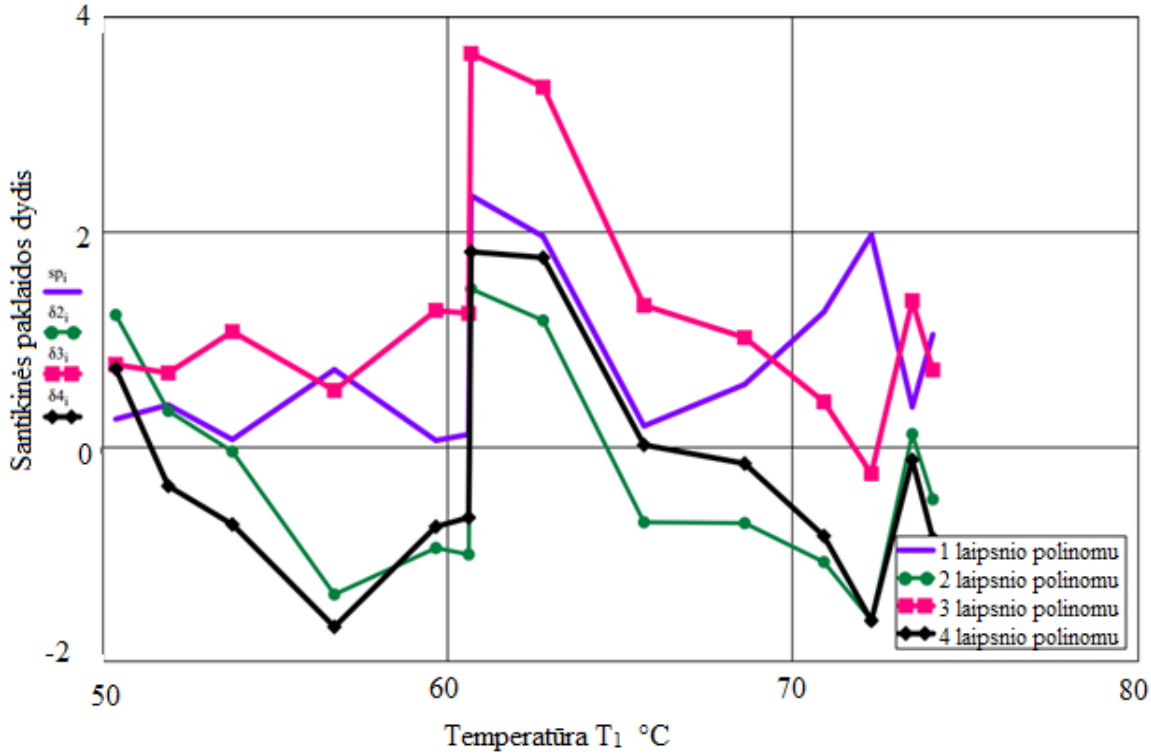

3.3 pav. Santykinės paklaidos

Gauti rezultatai buvo lyginami su katilinės išmatuotais dydžiais ir pagal tai gautos santykinės paklaidos (žr. 3.3 pav.). Grafinė medžiaga rodo, kad mažiausios paklaidos gaunamos skaičiavimams naudojant 2 laipsnio polinomo formulę, kadangi gaunama tiksliausia T_2 reikšmė. Todėl tolimesniems skaičiavimams buvo pasirinkta 2 laipsnio polinomo formulė.

Dėl „išmaniųjų“ šilumos mazgų naudojimo, tiekiamo termofikacinio vandens debitas trasose kinta nepriklausomai nuo lauko temperatūros, todėl visiems skaičiavimams buvo priimta naudoti vidutinę debito reikšmę 18,89 kg/h. Naudojant 2 laipsnio polinomu gautą formulę (3.2) buvo atlikti katilinės galios skaičiavimai. Gauti rezultatai pateikiami 3.1 lentelėje. Pagal gautus duomenis galima sudaryti katilinės galios priklausomybę nuo lauko temperatūros (žr. 3.4 pav.).

Gautas katilinės galios priklausomybės nuo lauko oro temperatūros grafikas rodo, kad katilinės galia didėja mažėjant lauko temperatūrai. Kaip matyti iš gautų duomenų (žr. 3.1 lent.), maksimalus katilinės galios poreikis analizuojamo sezono metu buvo tik 3,1 MW. Maksimalus katilinės pajėgumas yra nepanaudojamas dėl šiltesnių žiemų bei šilumos poreikio sumažėjimo, kurį lėmė keletas faktorių: nuosavų namų atsijungimas nuo centralizuoto šilumos tinklo; daugiabučių namų renovacija; šiluminių trasų atnaujinimas.

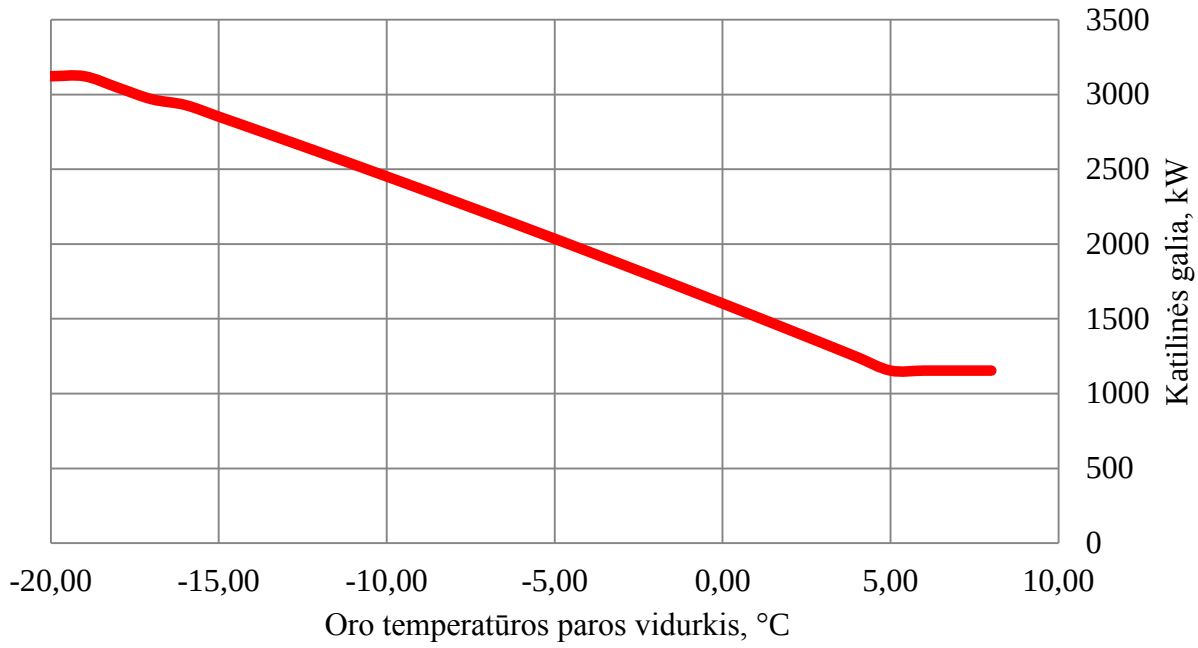

3.4 pav. Katilinės galios priklausomybė nuo lauko oro temperatūros

Pateikiami DKE 2013–2014 kūrenimo sezono duomenys, kurie buvo vidurkinami pagal grįžtamo termofikacinio vandens temperatūrą T_2, nes ji turi didžiausią įtaką DKE darbui. Temperatūra T_2 tiesiogiai priklausoma nuo T_1.

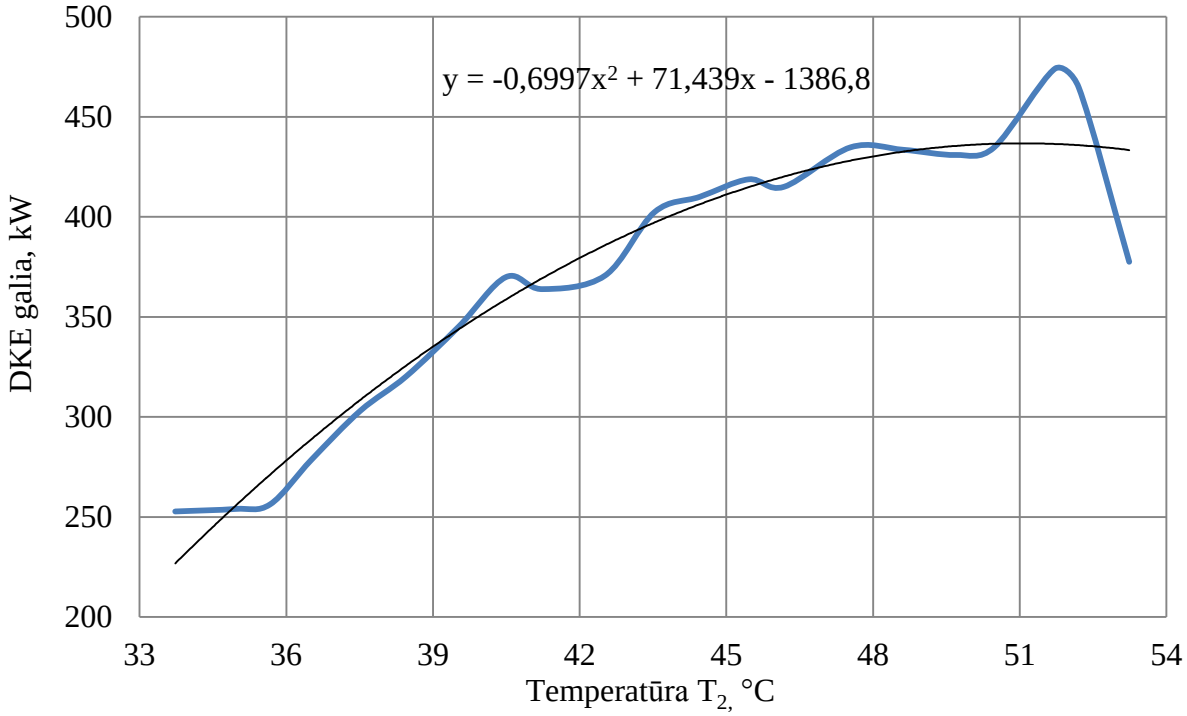

3.5 pav. 2013–2014 šildymo sezono DKE galios priklausomybė nuo grįžtamo termofikacinio vandens temperatūros T_2

Dėl nuolatinių katilinės pereinamųjų procesų bei nuolatos besikeičiančios kuro drėgmės, šia kreivę reikalinga vidurkinti tam, kad būtų išsiaiškintos vidutinės reikšmės. Naudojant Excel

programinį paketą buvo gauta kreivė su ja aprašančia formule, kuri parodo, kaip keičiasi DKE generuojamas šilumos kiekis priklausomai nuo T_2 temperatūros.

$$DKE = -0{,}6997 \cdot T_2^2 + 71{,}439 \cdot T_2 - 1386{,}8\ ; \qquad (3.5)$$

Pasinaudojus DKE generuojamos galios nustatymo formule galima nustatyti, kokią dalį katilinės šiluminės galios generuoja tik DKE. Gauti rezultatai pateikti 3.1 lentelėje. Rezultatai atskleidžia, kad didėjant grįžtamo termofikacinio vandens temperatūrai T_2 DKE efektyvumas mažėja. Nors grafikas 3.5 paveiksle rodo, kad didėjant T_2 nuolatos didėja ir DKE generuojama šiluminė galia, tačiau lyginant procentinį santykį su bendra katilinės galia matoma atvirkštinė efektyvumo kitimo tendencija.

Dūmų temperatūra, kuri išeina iš DKE T_{DA} ir pašilusio termofikacinio vandens temperatūra T_3, kuri išeina iš DKE šilumokaičio, priklausomybė nuo grįžtamo iš tinklų termofikacinio vandens T_2 pateiktos žemiau (žr. 3.6 pav.):

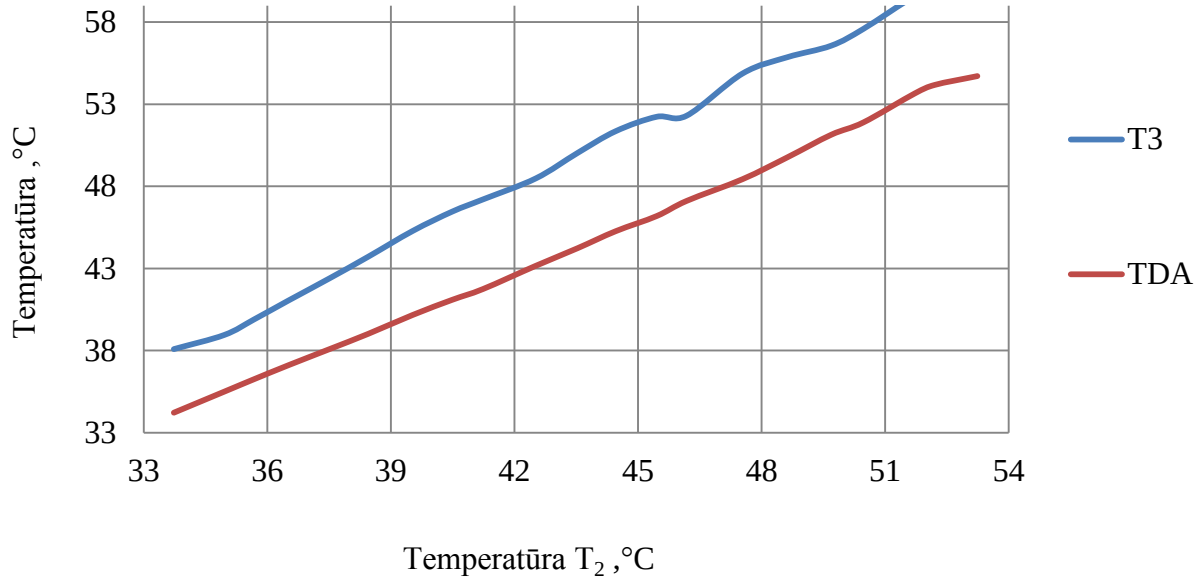

3.6 pav. Išeinančių dūmų bei termofikacinio vandens iš DKE priklausomybė nuo grįžtamo termofikacinio vandens temperatūros

Išeinančių dūmų iš DKE T_{DA} ir T_2 ΔT ($T_{DA} - T_2$) temperatūrų skirtumas yra pateikiamas 3.7 pav. paveiksle, kuris rodo, kad šis dydis didžiąją sezono dalį svyruoja apie 0,5 °C ir tik esant tam tikroms sąlygoms (galimai dėl šilumokaičio šiluminių paviršių užsiteršimo) padidėja iki 2 °C.

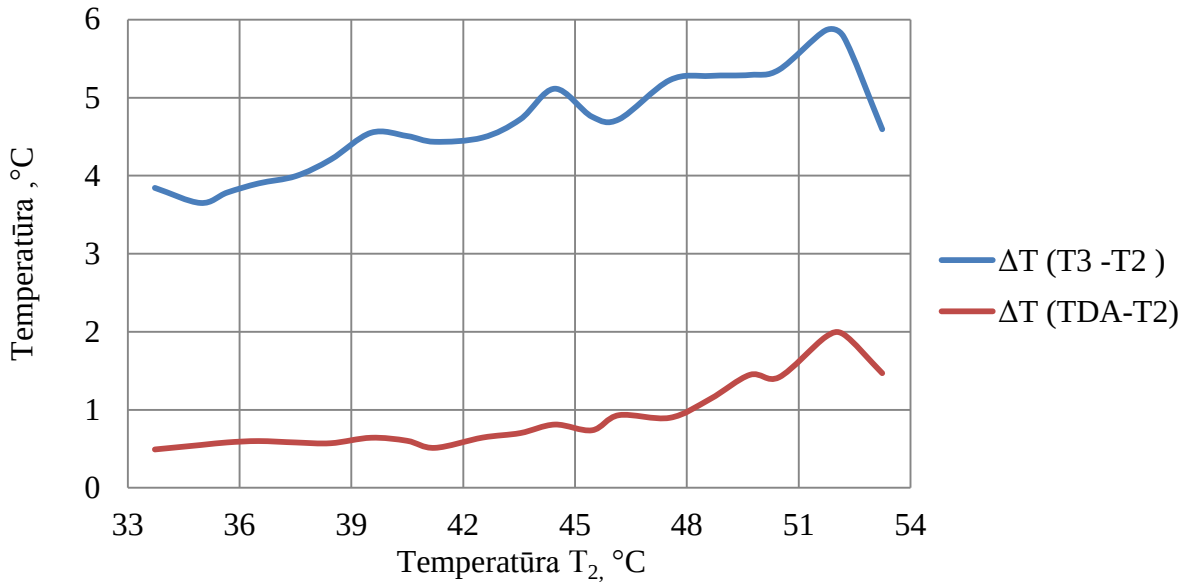

3.7 pav. T_{DA} ir T_3 palyginimas su T_2

Didėjant T_2 didėja ir katilo galia taip pat turėtų didėti ir plokšteliniame šilumokaityje pašilusio vandens temperatūra $T_{3.}$ Tačiau 3.7 pav. pateikti duomenys rodo, kad T_3 dydis nėra tiesiškai priklausomas nuo $T_{2.}$ Tai galima paaiškinti termofikacinio vandens debito kiekio į trasas kitimu, kuris nuolatos kinta priklausomai nuo „išmaniųjų“ šilumos mazgų veikimo, t.y. šilumos poreikio.

Apdorojus 2013–2014 metų šildymo sezono analizuojamos katilinės parametrus buvo gautos priklausomybės, kurios pateiktos 3.1 lentelėje. Informacija apie iš katilo išeinančių dūmų temperatūros T_D reikšmes analizuojamu 2013–2014 laikotarpiu neprieinama, todėl buvo priimta naudoti vidutines analizuojamos dūmų temperatūros reikšmes.

Kadangi nėra tikslių duomenų apie kuro, kuriuo buvo kūrenama katilinė analizuojamu laikotarpiu, savybes, tolimesni skaičiavimai buvo atlikti teoriškai keičiant biokuro savybes, taip siekiant nustatyti, kokio drėgnumo kuras buvo kūrenamas ataskaitiniu laikotarpiu.

3.1 lentelė. Analizuojamos katilinės 2013–2014 šildymo sezono vidutiniai parametrai

Lauko oro temperatūra, °C	Paduodamo į tinklus vandens temperatūra T_1, °C	Perskaičiuotas pagal vidurkį T_2, °C	Vidutinis debitas **G,** kg/h	Vidutinė dūmų temperatūra T_D, °C	Nominali katilinės galia **P,** kW	DKE **P,** kW	Dūmų temperatūra po DEK, T_{DA}, °C	η_{DKE}, %
8	48	33,35	18,89	110,00	1153,83	254,00	33,60	22,01
7	48	33,35	18,89	110,00	1153,83	254,00	33,60	22,01
6	48	33,35	18,89	110,00	1153,83	254,00	33,60	22,01
5	48	33,35	18,89	110,00	1153,83	254,00	33,60	22,01
4	50	34,19	18,89	112,00	1244,95	254,00	34,49	20,40
3	52	35,05	18,89	114,00	1335,41	257,47	35,40	19,28
2	54	35,91	18,89	116,00	1425,21	276,20	36,32	19,38
1	56	36,77	18,89	118,00	1514,37	294,08	37,24	19,42
0	58	37,65	18,89	120,00	1602,86	311,05	38,18	19,41
-1	60	38,54	18,89	122,00	1690,71	327,09	39,12	19,35
-2	62	39,43	18,89	124,00	1777,90	342,17	40,07	19,25
-3	64	40,33	18,89	126,00	1864,44	356,26	41,03	19,11
-4	66	41,24	18,89	128,00	1950,33	369,33	42,00	18,94
-5	68	42,16	18,89	130,00	2035,56	381,34	42,98	18,73
-6	70	43,08	18,89	132,00	2120,14	392,27	43,97	18,50
-7	72	44,02	18,89	134,00	2204,06	402,07	44,96	18,24
-8	74	44,96	18,89	136,00	2287,34	410,73	45,97	17,96
-9	76	45,91	18,89	138,00	2369,95	418,20	46,98	17,65
-10	78	46,87	18,89	139,00	2451,92	424,45	48,01	17,31
-11	80	47,84	18,89	140,00	2533,23	429,46	49,04	16,95
-12	82	48,81	18,89	141,00	2613,89	433,18	50,08	16,57
-13	84	49,80	18,89	142,00	2693,89	435,58	51,13	16,17
-14	86	50,79	18,89	143,00	2773,24	436,62	52,18	15,74
-15	88	51,79	18,89	144,00	2851,94	436,28	53,25	15,30
-16	90	52,80	18,89	145,00	2929,99	434,52	54,33	14,83
-17	91	53,31	18,89	146,00	2968,76	433,10	54,87	14,59
-18	93	54,33	18,89	147,00	3045,83	429,14	55,96	14,09
-19	95	55,36	18,89	148,00	3122,24	423,67	57,05	13,57
-20	95	55,36	18,89	149,00	3122,24	423,67	57,05	13,57

3.2. Kuro savybių analizė

Norint apskaičiuoti dūmų komponentes reikalinga kuro sudėtis. Skirtingų medžių rūšių medienos degiosios masės sudėtis yra panaši: medienoje anglies yra apie 40–50 %, vandenilio 4–6 %, deguonies apie 36–43 %. Skirtingų medienos rūšių šiluminis vertingumas skiriasi dėl nevienodo jų specifinio tūrio, todėl norint gauti tokį patį efektyvumą reikalinga sukūrenti tokią pačią medienos masę. Biokuro katilinės yra kūrenamos susmulkintos medienos atliekomis ar iš

medienos apdirbimo įmonių gaunama antrine žaliava-pjuvenomis, todėl yra sudėtinga įvardyti, kokios medienos rūšies kuras yra naudojamas kūrenimo procese. Į katilinę vežamas įvairios kokybės biokuras, pavyzdžiui, susmulkintos šakos, ilgą laiką gulėjusios miške ant žemės. Atvežtas kuras sandėliuojamas po atviru dangumi katilinės aikštelėje, todėl biokuro pelenų kiekis kure gali siekti netgi iki 5 %. Naudojant prastesnės kokybės medieną reikia atlikti daugiau darbo, t.y. didesnis medienos tūris turi būti atvežtas į katilinės kuro saugyklą. Norint sumažinti kuro drėgmę, kuri pagal faktinius duomenis gali siekti iki 64 %, reikia sušildytų kurą, kad jame esanti drėgmė išgaruotų. Kaip pavyzdžiui, ką tik nukirstoje medienoje yra 50 % ir daugiau drėgmės. Be to, kaip buvo minėta, didžioji dalis biokuro saugyklų yra atviros, dėl to kuras ištisus metus yra veikiamas išorinių veiksnių (lietaus, sniego), todėl kuro drėgmė taip pat priklauso ir nuo meteorologinių sąlygų.

Tiriamuoju atveju duomenų apie kuro sudėtį nėra, todėl skaičiavimams naudota vidutinė absoliučiai sausos kuro masės procentinė sudėtis (žr. 3.2 lent.). Turimi duomenys apie kuro drėgnumą, pelenų kiekį kure bei šilumingumą rodo (žr. B priedą), kad analizuojamoje katilinėje naudojamo kuro drėgnumas kinta nuo 33 % iki 63 %, todėl skaičiavimams buvo naudotas drėgnumo intervalas kintantis nuo 30 % iki 60 % (žr. 3.3 bei 3.4 lent.).

3.2 lentelė. Vidutinė cheminė medienos sudėtis % sausojoje masėje [17]

Elementas	Mediena
Anglis (C)	49,4
Vandenilis (H)	6,1
Deguonis (O)	42
Azotas (N)	0,7
Pelenai (A)	1,8

Įvertinus kuro drėgmę buvo perskaičiuota kuro cheminė sudėtis, jos rezultatai pateikta 3.3 lentelėje.

3.3 lentelė. Perskaičiuota kuro sudėtis %, esant skirtingam kuro drėgnumui

Nr.	Medžiaga	Procentinė medžiagų dalis, esanti kure %					
		g_C	g_H	g_O	g_N	g_A	g_W
1	Mediena	34,86	4,27	30,1	0,49	1,8	30
2	Mediena	29,88	3,66	25,8	0,42	1,8	40
3	Mediena	23,904	2,928	20,64	0,336	1,8	50
4	Mediena	20,916	2,562	18,06	0,294	1,8	60

čia:

g_C – anglies % dalis kure;

g_H – vandenilio % dalis kure;

g_O – deguonies % dalis kure;

g_N – azoto % dalis kure;

g_A – pelenų (nedegių medžiagų) % dalis kure;

g_W – drėgmės % dalis kure.

3.3. Kuro šilumingumo nustatymas

Apatinis šilumingumas (Q_a^n) yra vadinamas šilumos kiekis, išsiskiriantis visiškai sudeginus 1 kg kietojo kuro.

Kuro apatinis šilumingumas (kJ/kg) pagal kieto kuro cheminių elementų sudėtį procentinėmis dalimis apskaičiuojamas pagal Mendelejevo formule [5]:

$$Q_A^n = 339 \cdot g_C + 1035 \cdot g_H - 109 \cdot g_O - 25 \cdot g_W; \quad (3.6)$$

Atliekant patikrinamuosius skaičiavimus, buvo palygintos teoriškai apskaičiuotos kuro šilumingumo reikšmės su laboratorijoje ištirtomis kuro šilumingumo reikšmėmis. Palyginus analizuojamoje katilinėje ištirtus kuro šilumingumus (žr. B priedą), priklausomus nuo kuro drėgmės, su teoriškai apskaičiuotais gautų paklaidų dydis tesiekė 1,85 % (žr. 3.4 lent.). Todėl galima teigti, kad pasirinkta procentinė kuro sudėtis bei skaičiavimo metodika buvo teisingos. Atliktų pasirinktų intervalų skaičiavimų reikšmės pateiktos 3.5 lentelėje.

3.4 lentelė. Teoriškai apskaičiuotų ir laboratorijoje ištirtų kuro šilumingumų reikšmių palyginimas

Nr.	Kuro tipas	Kuro drėgmė W %	Q_A apskaičiuota kJ/kg	Q_A ištirta kJ/kg	Paklaida %
1	Medžio skiedros	33	11457,60	11249	1,85
2	Pjuvenos	44,7	9018,00	9006	0,13
3	Pjuvenos	63,9	5014,87	5109	-1,84

3.4. Dūmų komponenčių susidarymo tyrimas

Teoriškai degimui reikalingas oro tūris (V_o^t) apskaičiuojamas pagal formulę Nm^3/kg [13]:

$$V_o^t = 0{,}0889 \cdot g_C + 0{,}265 \cdot g_H - 0{,}0333 g_O; \quad (3.7)$$

$$V_o^t = 0{,}0889 \cdot 34{,}86 + 0{,}265 \cdot 4{,}27 - 0{,}0333 \cdot 30{,}1 = 3{,}228\ \frac{Nm^3}{kg};$$

Teorinis azoto ($V_{N_2}^t$) dujų tūris:

$$V_{N_2}^t = 0{,}768 \cdot \alpha \cdot V_o^t + 0{,}008 \cdot g_N; \quad (3.8)$$

$$V_{N_2}^t = 0{,}768 \cdot 1{,}4 \cdot 3{,}228 \ + 0{,}008 \cdot 0{,}49 = 3{,}475\ \frac{Nm^3}{kg};$$

Teorinis anglies dvideginio (V_{CO_2}) dujų tūris:

$$V_{CO_2} = 0{,}01866 \cdot g_C; \quad (3.9)$$

$$V_{CO_2} = 0{,}01866 \cdot 34{,}86 = 0{,}65\ \frac{Nm^3}{kg};$$

Teorinis vandens garų kiekis (V_{H_2O}), įvertinus iš oro paimtą drėgmę:

$$V_{H_2O} = 0{,}111 \cdot g_H + 0{,}0124 \cdot g_W + 0{,}02 \ \cdot \ \alpha \cdot V_o^t; \quad (3.10)$$

$$V_{H_2O} = 0{,}111 \cdot 4{,}27 + 0{,}0124 \cdot 30 + 0{,}02 \cdot \ 1{,}4 \cdot 3{,}251 \ = 0{,}937\ \frac{Nm^3}{kg};$$

Teorinis deguonies kiekis dūmuose (V_{O_2}):

$$V_{O_2} = 0{,}232 \cdot (\alpha - 1) \cdot V_o^t; \quad (3.11)$$

$$V_{O_2} = 0{,}232 \cdot (1{,}4 - 1) \cdot 3{,}251 \ = 0{,}302\,\frac{Nm^3}{kg};$$

Dūmų tūris sudeginus 1 kg kuro:

$$V_d = V_{CO_2} + V_{N_2}^t + V_{O_2} + V_{H_2O}; \quad (3.12)$$

$$V_d = 0{,}65 \ + 3{,}475 \ + 0{,}302 + 0{,}937 \ = 4{,}9136\ \frac{Nm^3}{kg};$$

Sausų dūmų tūris ($V_{S.D.}$) sudeginus 1 kg kuro, Nm^3/kg :

$$V_{S.D.} = V_d - V_{H_2O} \quad (3.13)$$

Atliktus skaičiavimus, susijusius su tūrinėmis degimo produktų savybėmis, bei apskaičiavus kuro šilumingumus, gauti rezultatai pateikti 3.6 lentelėje.

Atliekant DKE efektyvumo skaičiavimus yra naudojamos dūmų masės, todėl pateikiama ir dūmų masės apskaičiavimo metodika (m_d) kg/kg_{kuro} :

$$m_d = \frac{11}{3} \cdot \frac{g_c}{100} + m_{H_2O} + 0{,}768 \cdot \alpha \cdot m_{min}^{oro} + \frac{g_N}{100} + 0{,}23 \cdot (\alpha - 1) \cdot m_{min}^{oro}; \quad (3.14)$$

Minimali oro masė (m_{min}^{oro}) reikalinga degimui (kg/kg$_{kuro}$) nustatomas pagal:

$$m_{min}^{oro} = \frac{\frac{8}{3}\cdot\frac{g_C}{100} + 8\cdot\frac{g_C}{100} - \frac{g_O}{100}}{0{,}232}; \quad (3.15)$$

Oro masė (m^{oro}) įvertinus oro pertekliaus koeficientą (kg/ kg$_{kuro}$):

$$m^{oro} = \alpha \cdot m_{min}^{oro} \quad (3.16)$$

Susidarančių vandens garų masė (m_{H_2O}) (kg/ kg$_{kuro}$) :

$$m_{H_2O} = 9 \cdot \frac{g_H}{100} + \frac{g_W}{100} + 0{,}014 \cdot \alpha \cdot m_{min}^{oro}; \quad (3.17)$$

Atlikus supaprastintus dūmų komponenčių skaičiavimus gauti rezultatai, kurie bus naudojami skaičiuojant DKE efektyvumą, pateikti 3.5 lentelėje.

3.5 lentelė. Degimo produktų masinė sudėtis, kai α = 1,4

Nr.	**Medžiaga**	kg^{Oro}/kg$_{kuro}$	Dūmų komponentės kg/kg$_{kuro}$	
			m_{H2O}	m_d
1	Mediena W=30%	5,9	0,825	7,02
2	Mediena W=40%	5,05	0,85	6,163
3	Mediena W=50%	4,212	0,875	5,303
4	Mediena W=60%	3,37	0,9	4,442

3.6 lentelė. Sudeginto kuro savybės bei degimo produktų tūrinė sudėtis, kai α = 1,4

Nr	Medžiaga	Oro kiekis Nm^3/kg kuro	Dūmų komponentės Nm3/kg kuro					Q_A^n kJ/kg
			V_{CO_2}	V_{H_2O}	$V_{N_2}^t$	V_{O_2}	V_d	
1	Mediena (W = 30%)	3,23	0,65	0,94	3,47	0,30	5,36	12090,14
2	Mediena (W = 40%)	2,77	0,56	0,98	2,98	0,26	4,77	10004,11
3	Mediena (W = 50%)	2,31	0,46	1,02	2,48	0,21	4,18	7918,08
4	Mediena (W = 60%)	1,84	0,37	1,07	1,99	0,17	3,60	5832,04

Pateikti duomenys rodo, kad didėjant kuro drėgmei, mažėja degimui reikalingas oro kiekis, tačiau drėgmės kiekis tūrine sudėtimi V_{H_2O} didėja nežymiai, lyginant su dūmų kiekiu, kuris sumažėja 40 %, kintant kuro drėgmei nuo 30% iki 60 %.

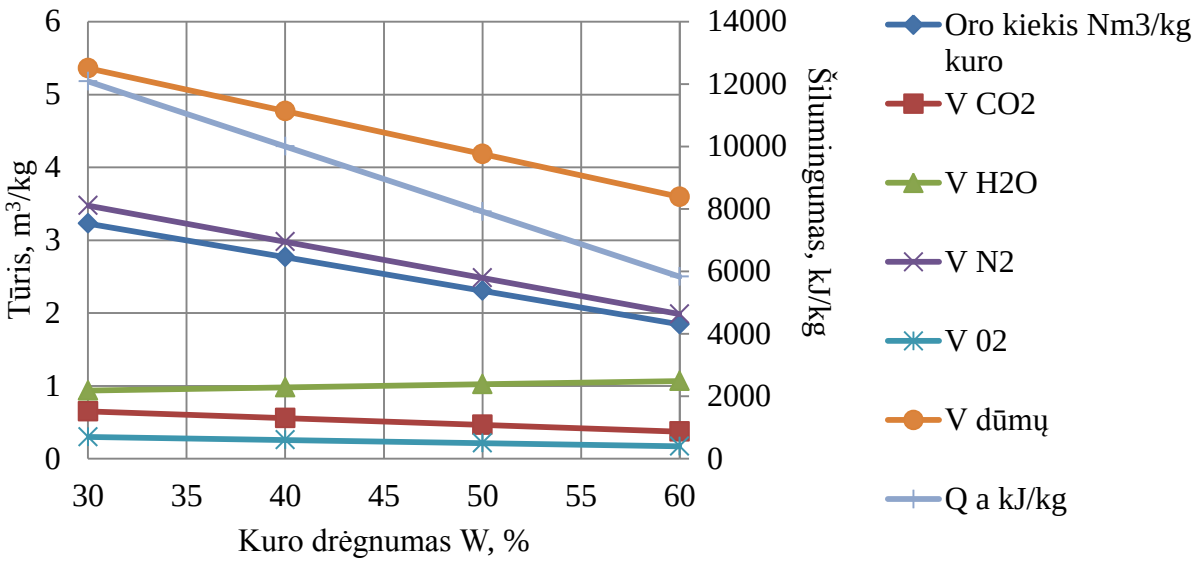

3.8 pav. Degimui reikiamo oro kiekio, dūmų komponenčių sudėties bei kuro kaloringumo priklausomybė nuo kuro drėgmės

Tolimesniuose skaičiavimuose naudojama specifinė dūmų šiluma, kurią galima apskaičiuoti pagal atskirų komponenčių santykį. Remiantis Šiluminė technikos vadovėlyje [5] nurodytomis specifinių šilumų priklausomybių formulėmis, buvo apsiskaičiuotos vidutinės tūrinės degimo produktų masinės specifinės šilumos.

Tūrinės specifinės šilumos radimas, kai vidutinė skaičiuotina dūmų temperatūra 120 °C:

$$C_{pCO_2} = 1{,}7132 + 0{,}004723 \cdot T_D = 1{,}7132 + 0{,}0004723 \cdot 120 = 1{,}77 \ \frac{kJ}{m^{3\cdot}{}^{\circ}C} \quad (3.18)$$

$$C_{pN_2} = 1{,}306 + 0{,}0001107 \cdot T_D = 1{,}306 + 0{,}0001107 \cdot 120 = 1{,}32 \ \frac{kJ}{m^{3\cdot}{}^{\circ}C}; \quad (3.19)$$

$$C_{pH_2O} = 1{,}473 + 0{,}0002498 \cdot T_D = 1{,}473 + 0{,}0002498 \cdot 120 = 1{,}503 \ \frac{kJ}{m^{3\cdot}{}^{\circ}C}; \quad (3.20)$$

$$\mathrm{C_{pO_2}} = 1{,}287 + 0{,}000120 \cdot \mathrm{T_D} = 1{,}287 + 0{,}000120 \cdot 120 = 1{,}3014 \ \frac{\mathrm{kJ}}{\mathrm{m^{3\cdot}{}^{\circ}C}}; \quad (3.21)$$

Dūmų komponenčių tūrinės dalies sudėties apskaičiavimas:

$$X_{CO_2} = \frac{V_{CO_2}}{V_d} = \frac{0{,}56}{4{,}77} = 0{,}110 \quad (3.22)$$

$$X_{N_2} = \frac{V_{N_2}}{V_d} = \frac{2{,}98}{4{,}77} = 0{,}638 \quad (3.23)$$

$$X_{H_2O} = \frac{V_{H_2O}}{V} = \frac{0{,}98}{4{,}77} = 0{,}205 \quad (3.24)$$

$$X_{O_2} = \frac{V_{O_2}}{V_d} = \frac{0{,}26}{4{,}77} = 0{,}0505 \quad (3.25)$$

$$C_{pdūmų} = X_{O_2} \cdot C_{pO_2} + X_{H_2O} \cdot C_{pH_2O} + X_{H_2} \cdot C_{pN_2} + X_{CO_2} \cdot C_{pCO_2} \quad (3.26)$$

$$C_{pdūmų} = 0{,}0505 \cdot 1{,}3014 + 0{,}205 \cdot 1{,}503 + 0{,}638 \cdot 1{,}32 + 0{,}110 \cdot 1{,}77 = 1{,}41 \frac{kJ}{m^3 \cdot °C}$$

Tolimesniuose skaičiavimuose bus naudojama pastovi specifinės šilumos reikšmė:

$C_{pdūmų} = 1{,}41 \frac{kJ}{m^3 \cdot °C}$.

3.5. Analizuojamo katilo su pakura naudingumo koeficiento priklausomybių tyrimas

Katilo naudingumo koeficientu (n.k) yra vadinamas naudingai vandeniui šildyti sunaudotas šilumos ir (kuro degimo šilumos) sunaudotos šilumos santykis [5].

$$\eta_k = q_1 = \frac{Q_1}{Q_A^n} \cdot 100 = 100 - (q_2 - q_3 - q_4 - q_5); \quad (3.27)$$

čia:

Q_1 – naudingai sunaudota šiluma (kJ/kg);

Q_A^n – kuro naudojamos masės apatinis šilumingumas (kJ/kg);

q_1 – naudingai sunaudota šiluma (%);

q_2 – iš katilo išeinančių dūmų šiluma (%);

q_3 – cheminio nevisiško sudegimo šilumos nuostoliai (%);

q_4 – mechaniniai nevisiško sudegimo šilumos nuostoliai (%);

q_5 – šilumos nuostoliai į aplinką (%).

Katilo naudingo veiksmo koeficientą galima nustatyti dviem būdais:

1. žinant katile pagaminto šilto vandens kiekį G (kg/s) bei įeinančio ir išeinančio vandens entalpijas, sudeginto kuro kiekį B (kg/s) ir kuro apatinį šilumingumą Q_A^n;
2. apskaičiuojant visus šilumos nuostolius.

Q_1 naudingai panaudota šiluma išreiškiama pagal tai, kiek vanduo perėmė šiluminės energijos, sukūrenus tam tikrą kiekį kuro:

$$Q_1 = \frac{G(h_2 - h_1) \cdot 100}{B} \quad (3.28)$$

čia:

G – vandens debitas per katilą (kg/s);

h_2 – išeinančio iš katilo vandens entalpija (kJ/kg);

h_1 – paduodamo į katilą vandens entalpija (kJ/kg);

B – sudeginamas kuro kiekis per sekunde (kg/s).

Kadangi analizuojamoje katilinėje momentinis sudeginamo kuro kiekis nėra žinomas, o vandens debetas per katilą kinta, priklausomai nuo aplinkos temperatūros, buvo pasirinktas antrasis katilo naudingo veiksmo koeficiento nustatymo būdais – apskaičiuojant visus katilinės nuostolius.

q_2 – iš katilo išeinančių dūmų išnešama šiluma. Išeinančių dūmų iš katilo temperatūra yra visuomet didesnė už aplinkos temperatūrą. Katile teoriškai dūmai galėtų būti ataušinti tik iki išeinančio iš katilo termofikacinio vandens temperatūros T_4, kuri yra 95 °C. Tai yra teorinis dydis esant idealioms sąlygoms. Tuo tarpu praktinis dydis kinta nuo 110 °C iki 150 °C. Atliekant tolesnius skaičiavimus buvo priimta, kad į katilą paduodamas aplinkos oras yra 25 °C temperatūros.

$$Q_2 = (I_D - I_o) \cdot \left(1 - \frac{q_4}{100}\right) = (V_D c_D T_D - \alpha\, V_o c_o t_o) \cdot (1 - \frac{q_4}{100}) \qquad (3.29)$$

Q_2 – iš katilo kartu su dūmais išnešamas šilumos kiekis (kJ/kg);

V_D – išeinančių dūmų tūris, esant oro pertekliaus koeficientui už katilo α;

c_D ir c_o – apskaičiuotos dūmų ir paduodamo oro savitosios šilumos (kJ/m^3 K);

T_D ir t_o – dūmų ir paduodamo oro temperatūros (°C);

$1 - \frac{q_4}{100}$ – pataisa, kuria įvertinami mechaniniai nevisiško sudegimo šilumos nuostoliai;

q_4 – mechaniniai nevisiško sudegimo šilumos nuostoliai (%).

Apskaičiuotas Q_2 yra perskaičiuojamas į procentus:

$$q_2 = \frac{Q_2}{Q_A^n} \cdot 100 \qquad (3.30)$$

Iš lygties (3.30) matyti, kad kuo dūmų temperatūra ir jų tūris yra didesnis, tuo patiriami šilumos nuostoliai su išeinančiais dūmais yra didesni. Šilumos nuostoliai, atsirandantys dėl dūmuose esančios šilumos, sudaro didžiausius katilo nuostolius, kurie atskirais atvejais gali siekti 15–20% viso katilinės naudingo veiksmo koeficiento. Norint sumažinti šiuos nuostolius, reikia sumažinti į aplinką išmetamų dūmų temperatūrą, tam yra naudojami dūmų kondensaciniai

ekonomaizeriai. Išeinančių dūmų temperatūra taip pat didėja katilo šilumos mainų paviršiams užsinešus pelenais ar suodžiais, todėl katilai turi būti profilaktiškai išvalomi.

Išeinančių dūmų tūris tiesiogiai priklauso nuo oro pertekliaus koeficiento α. Oro pertekliaus koeficiento dydis analizuojamoje katilinėje atskirais atvejais kito tarp 1,2–2.

Kitas veiksnys, mažinantis su dūmais išeinančią šilumą, yra oro pertekliaus mažinimas. Katilo sandarumas mažina oro pertekliaus koeficientą.

Skaičiavimai buvo atlikti priėmus, kad į kūryklą tiekiamo oro temperatūra yra pastovus dydis, o išeinančių iš katilo dūmų temperatūra didėja, didėjant katilo galiai (žr. 3.8 lent.). Atliktų skaičiavimų su skirtingo drėgnumo kuru rezultatai pateikti grafiškai (žr. 3.9 pav.; 3.10 pav.; 3.11 pav.; 3.12 pav.).

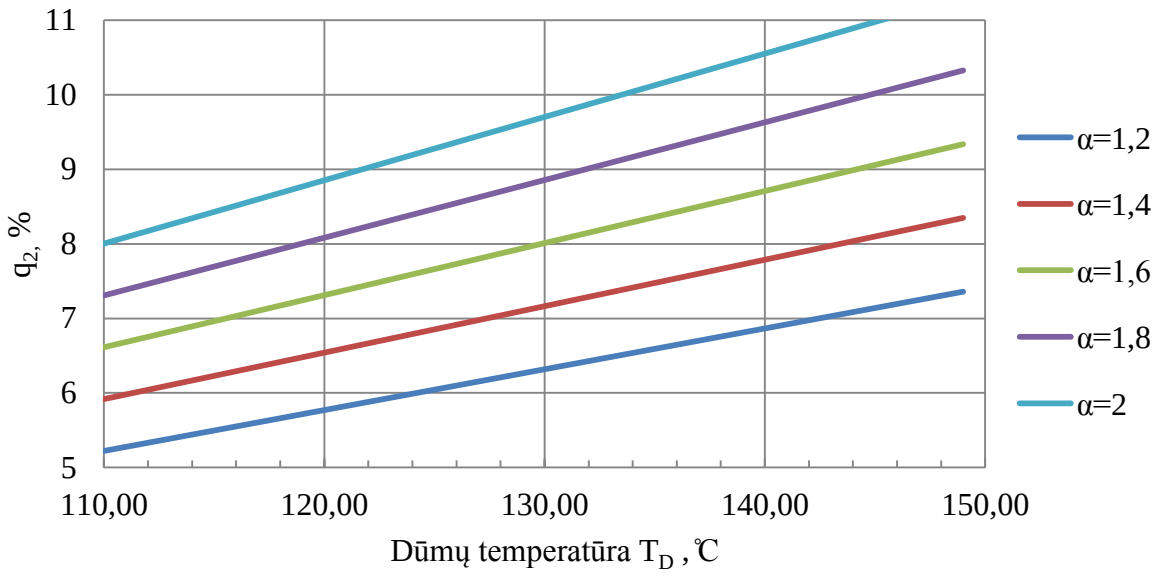

3.9 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 30 %.

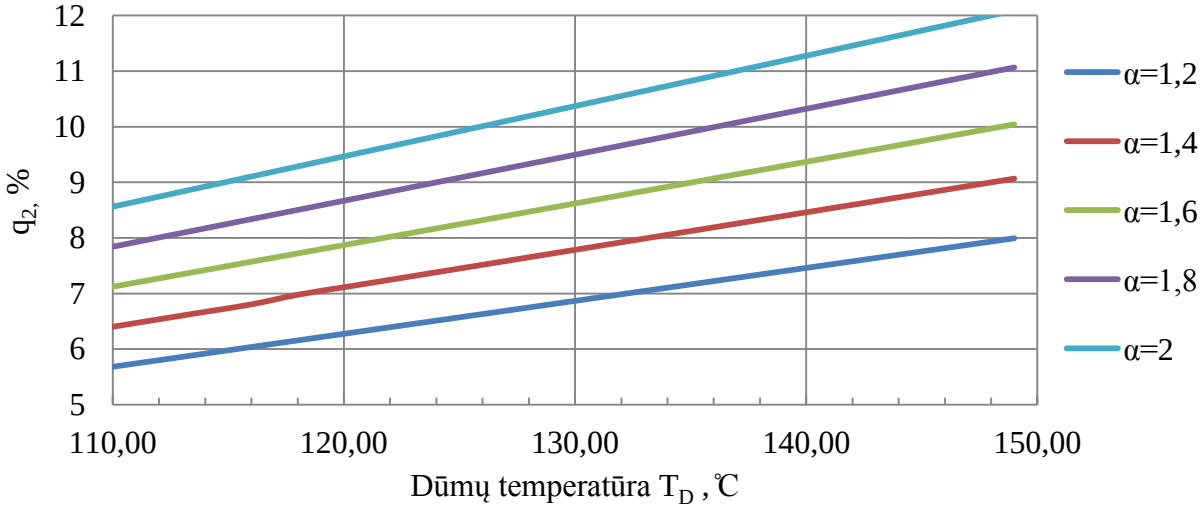

3.10 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 40%

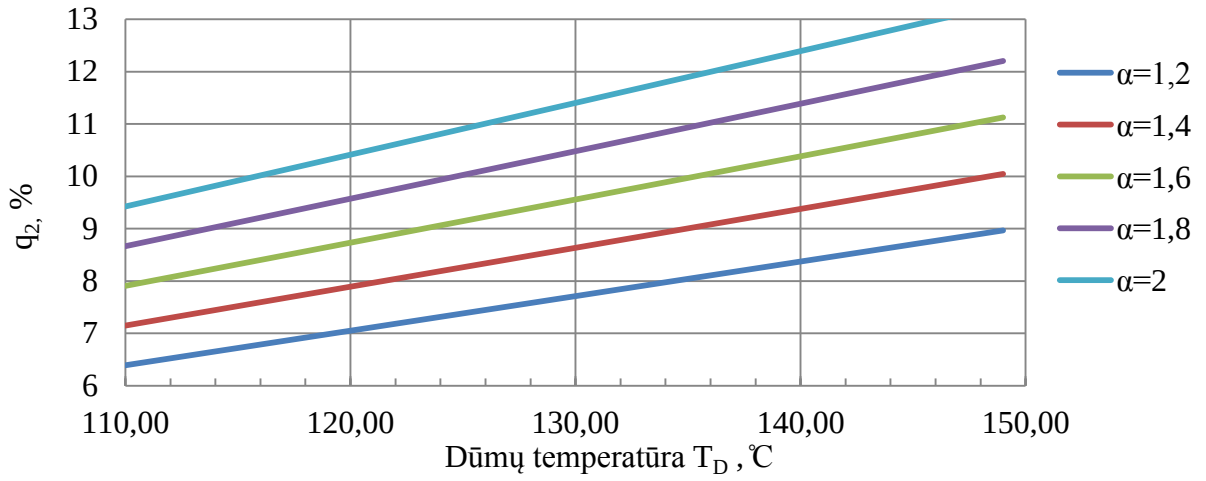

3.11 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 50%.

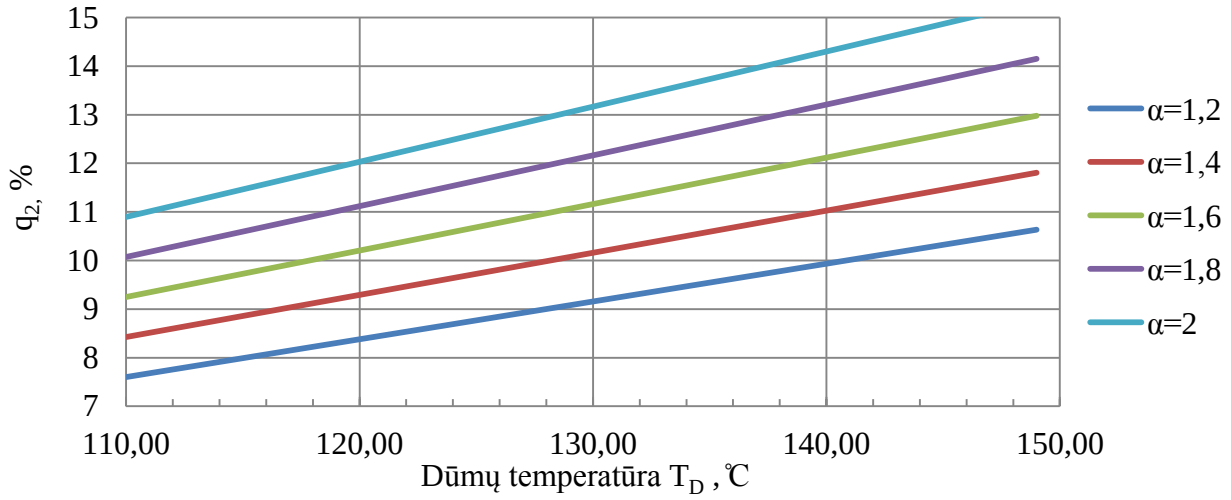

3.12 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant α, esant pastoviai kuro drėgmei W = 60%

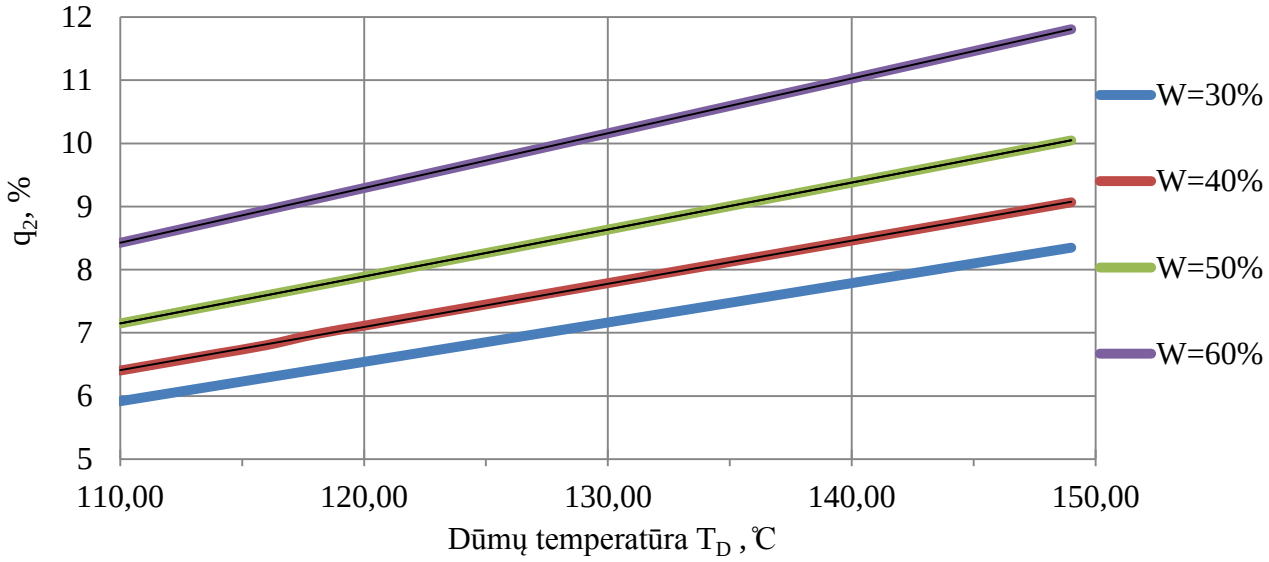

3.13 pav. Katilo nuostoliai su dūmais kintant kuro drėgmei, esant pastoviai α = 1,4

Iš pateiktų grafikų matyti, kad didėjant išeinančių dūmų temperatūrai iš katilo, didėja ir šilumos nuostoliai. Didėjant oro pertekliaus koeficientui α, didėja katilinės be DKE nuostoliai. Kintat kuro drėgmei šilumos nuostoliai patenkantys į aplinką didėja neproporcingai (žr. 3.13 pav.).

q_3 – cheminiai nevisiško sudegimo šilumos nuostoliai. Nevisiškas cheminis sudegimas būna tada: kai kūrykloje trūksta oro; kai oras blogai susimaišo su kuru; kai temperatūra kūrykloje yra per žema. Tokiais atvejais kūrykloje atsiranda nevisiško sudegimo produktai CO, H_2. Prarastas šilumos kiekis, kuris būtų išsiskyręs, jei kuras būtų visiškai sudegęs, yra vadinamas nevisiško cheminio sudegimo šilumos nuostoliu.

$$Q_3 = V_{CO} \cdot Q_{CO} \cdot \left(1 - \frac{q_4}{100}\right) = \frac{CO}{100} \cdot V_{S.D.} \cdot Q_{Co} \cdot \left(1 - \frac{q_4}{100}\right) \quad (3.31)$$

V_{CO} – anglies viendeginio tūris (Nm^3/kg);

CO – anglies viendeginio tūrinis procentas sausuose dūmuose.

Q_{CO} – 12700 (kJ/Nm^3) anglies viendeginio šilumingumas.

$$CO = \frac{CO_{Išmatuota}}{V_{S.D.}} \cdot 100 \quad (3.32)$$

Skaičiuojant šį dydį buvo remiamasi 2011-2014 laikotarpiu išmatuotu analizuojamos katilinės parametrų reikšmių vidurkiu (žr. 3.7 lent.).

3.7 lentelė. Baisogalos katilinės išmetamų teršalų tyrimų rezultatai

Nr.	Matavimo data	Vidutinės teršalų koncentracijos perskaičiuotos prie stacionarios O2 (6%) reikšmės mg/Nm3	
		Kietosios dalelės	CO
1	2011-12-15	640,3	1323,5
2	2012-12-11	574,3	1635,4
3	2013-11-22	po ekonomaizerio 51,55	928,9
4	2014-03-06	po ekonomaizerio 48,4	1348,2

Perskaičiuotos sausų dūmų tūrinės reikšmės pateiktos 3.8 lentelėje. Sausų dūmų kiekis, susidarantis sudeginus 1 kg kuro, kinta priklausomai nuo kuro drėgmės bei nuo oro pertekliaus koeficiento. Analizuojamu atveju anglies monoksido (CO) kiekis buvo perskaičiuotas pagal 6 % deguonies reikšmę, kuri atitinka α = 1,4.

3.8 lentelė. Susidarantis sausų dūmų kiekis, esant α = 1,4

Nr.	Kuro drėgmė W %	Sausų dūmų kiekis $V_{s.D.}$ Nm3/kg	CO %
1	30	4,4294	0,032412968
2	40	3,8823	0,036980656
3	50	3,2352804	0,04437637
4	60	2,5882	0,055470984

$$CO = \frac{(1323{,}5 \cdot 1635{,}4 \cdot 1348{,}2) \cdot 10^{-6}}{3 \cdot 4{,}4294} \cdot 100 = 0{,}03241\ \%$$

$$Q_3 = \frac{0{,}03241}{100} \cdot 4{,}4294 \cdot 12700 \cdot \left(1 - \frac{1}{100}\right) = 18{,}05\ \frac{kJ}{kg}$$

Suskaičiuojama q_3 reikšmė:

$$q_3 = \frac{Q_3}{Q_A^n} \cdot 100 \qquad (3.33)$$

$$q_3 = \frac{18{,}05}{12398} \cdot 100 = 0{,}128\ \%$$

Remiantis 3.32 formule Q_3 turėtų keistis priklausomai nuo oro pertekliaus koeficiento, kadangi didėjant oro kiekiui didėja $V_{s.D.}$ ir Q_3 reikšmės, tačiau CO dydis šioje formulėje tiesiogiai priklauso nuo $V_{s.D,}$ todėl jam kintant galutinė Q_3 reikšmė išlieka pastovi. q_3 dydį lemia tik kuro šilumingumas, kuris kinta nuo kuro drėgmės ir kuro sudėties.

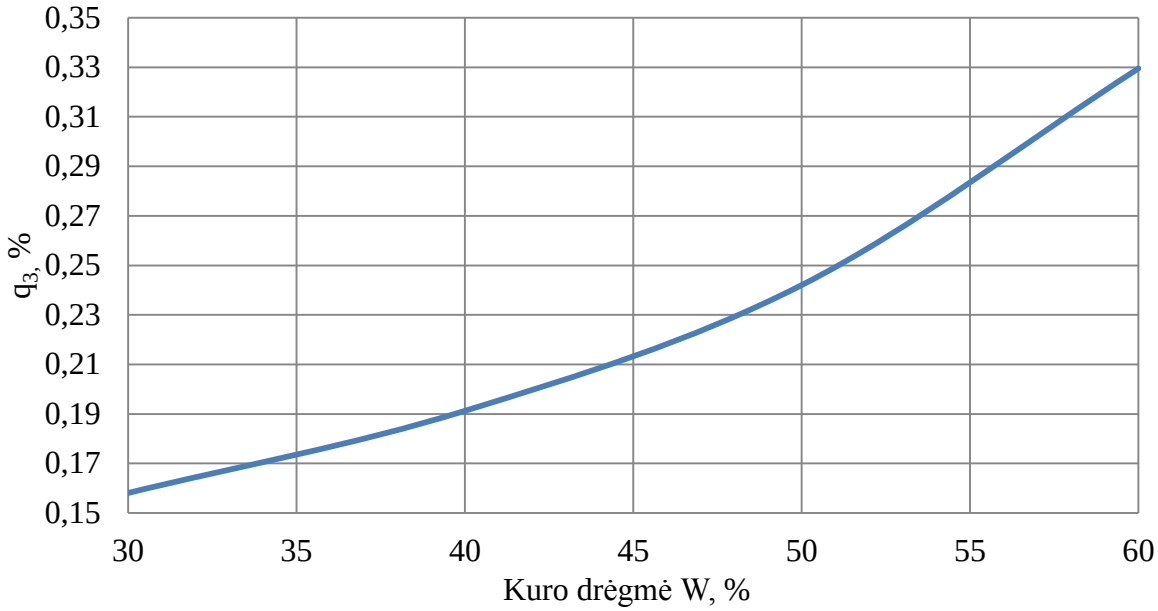

3.14 pav. Nuostoliai dėl nepilno degimo produktų susidarymo (CO)

Analizuojamos katilinės atveju atliktų skaičiavimų rezultatai parodė, kad q_3 dydis priklauso tik nuo kuro drėgmės. Pagal teoriją [5]: gerai suprojektuotose bei teisingai eksploatuojamose kūryklose šie nuostoliai neturėtų viršyti 0,3–0,5 %. Atlikus skaičiavimus gauti rezultatai rodo, kad eksploatuojamoje katilinėje q_3 kinta nuo 0,16 % iki 0,33 %, priklausomai nuo kūrenamo kuro drėgmės.

q_4 – mechaniniai nevisiško sudegimo nuostoliai, atsirandantys tada, kai sudega ne visas į kūryklą teikiamas kietasis kuras, kai jo dalelės prabyra pro ardyną arba kai kuro dalelės, nespėjusios iki galo sudegti, pašalinamos kartu su pelenais, o pačios mažiausios ir lengviausios išeina iš pakuros kartu su dūmais. Sluoksninėse pakurose šis kiekis gali siekti netgi 5 %. Norint nustatyti šių nuostolių dydį veikiančiame katile, reikia žinoti sudeginto kuro, visų prabyru bei pelenų kiekį. Kadangi tokie tyrimai nebuvo atlikti, bei pelenuose beveik niekada nėra randama nepilnai sudegusio kuro. Tolimesniuose skaičiavimuose buvo priimta, kad mechaniniai nevisiško sudegimo nuostoliai sudaro 1 %.

q_5 – šilumos nuostoliai į aplinką. Dėl katilo išorinio apmūrijimo taip pat dėl metalinių dalių bei vamzdžių izoliacijos paviršių nepilno šilumos sulaikymo, katilinės patalpų temperatūra visuomet didesnė už aplinkos temperatūrą. Šie nuostoliai priklauso nuo katilo apmūrijimo/apšiltinimo medžiagos savybių. Pagal teoriją [5], mažo bei vidutinio galingumo katilinėms šis dydis siekia iki 2 %, tolimesniems skaičiavimams buvo priimta, kad šilumos nuostoliai į aplinką sudaro 1 %.

Bendras katilo naudingumo koeficientas darbo metu keičiasi priklausomai nuo jo apkrovimo.

Skaičiavimo rezultatai atskleidžia, kaip kinta katilinės be kondensacinio ekonomaizerio naudingumas (žr. 3.7 lent.; 3.15 pav.; 3.16 pav.). Priklausomai nuo to, kokia galia dirba katilas, keičiasi iš pakuros išeinančių dūmų temperatūra. Todėl naudingo veiksmo koeficientas buvo perskaičiuotas priklausomai nuo katilinės šiluminės galio kitimo, sezono metu, jeigu nebūtų naudojamas kondensacinis dūmų ekonomaizeris.

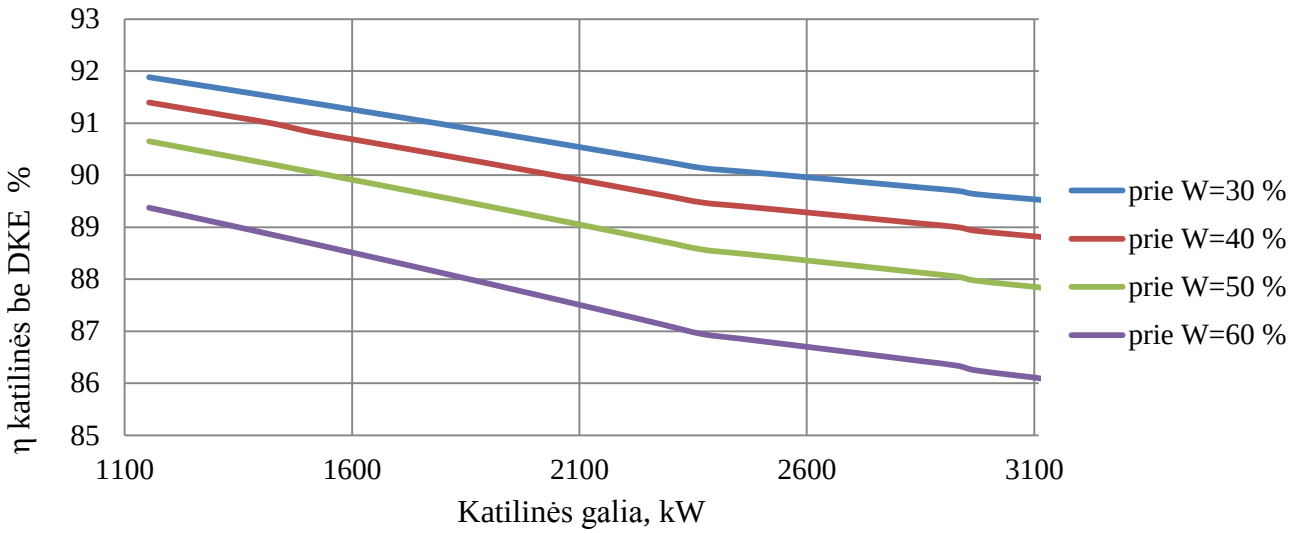

3.15 pav. Katilinės be DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant kuro drėgmei α = 1,4

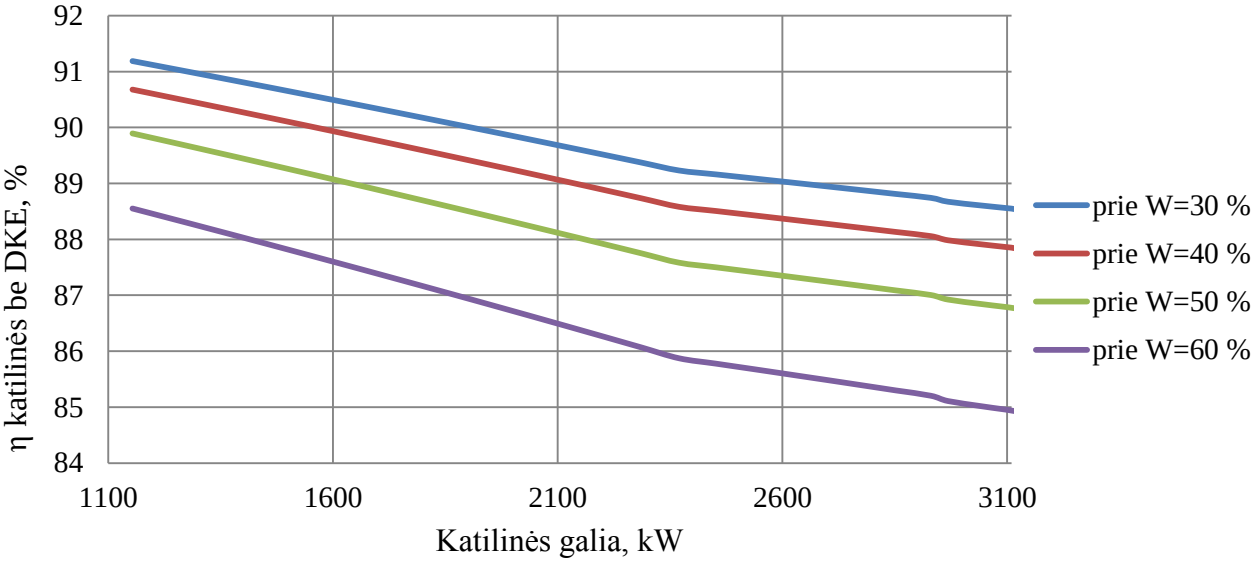

3.16 pav. Katilinės be DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant kuro drėgmei α = 1,6

3.9 lentelė. Katilinės be DKE naudingo veiksmo kitimas

Lauko oro temperatūra ,°C	Paduodamo į tinklus vandens temperatūra $\mathbf{T_1}$, °C	Grąžinama iš tinklų vandens temperatūra $\mathbf{T_2}$, °C	Katilinės galia **P**, kW	Vidutinė dūmų temperatūra $\mathbf{T_D}$, °C	$\mathbf{q_2}$, % . Prie W=40 %, α=1,4	$\mathbf{q_3}$, %. Prie W=40 %, α=1,4	$\mathbf{q_4}$ ir $\mathbf{q_5}$ %	**η** katilinės be DKE, %. Prie W=40 %, α=1,4
8	48	33,35	1153,83	110,00	6,41	0,20	2,00	91,36
7	48	33,35	1153,83	110,00	6,41	0,20	2,00	91,36
6	48	33,35	1153,83	110,00	6,41	0,20	2,00	91,36
5	48	33,35	1153,83	110,00	6,41	0,20	2,00	91,36
4	50	34,19	1244,95	112,00	6,55	0,20	2,00	91,22
3	52	35,05	1335,41	114,00	6,69	0,20	2,00	91,08
2	54	35,91	1425,21	116,00	6,82	0,20	2,00	90,95
1	56	36,77	1514,37	118,00	6,96	0,20	2,00	90,81
0	58	37,65	1602,86	120,00	7,10	0,20	2,00	90,67
-1	60	38,54	1690,71	122,00	7,23	0,20	2,00	90,54
-2	62	39,43	1777,90	124,00	7,37	0,20	2,00	90,40
-3	64	40,33	1864,44	126,00	7,51	0,20	2,00	90,26
-4	66	41,24	1950,33	128,00	7,64	0,20	2,00	90,13
-5	68	42,16	2035,56	130,00	7,78	0,20	2,00	89,99
-6	70	43,08	2120,14	132,00	7,92	0,20	2,00	89,86
-7	72	44,02	2204,06	134,00	8,05	0,20	2,00	89,72
-8	74	44,96	2287,34	136,00	8,19	0,20	2,00	89,58
-9	76	45,91	2369,95	138,00	8,32	0,20	2,00	89,45
-10	78	46,87	2451,92	139,00	8,39	0,20	2,00	89,38
-11	80	47,84	2533,23	140,00	8,46	0,20	2,00	89,31
-12	82	48,81	2613,89	141,00	8,53	0,20	2,00	89,24
-13	84	49,80	2693,89	142,00	8,60	0,20	2,00	89,17
-14	86	50,79	2773,24	143,00	8,67	0,20	2,00	89,10
-15	88	51,79	2851,94	144,00	8,73	0,20	2,00	89,04
-16	90	52,80	2929,99	145,00	8,80	0,20	2,00	88,97
-17	91	53,31	2968,76	146,00	8,87	0,20	2,00	88,90
-18	93	54,33	3045,83	147,00	8,94	0,20	2,00	88,83
-19	95	55,36	3122,24	148,00	9,01	0,20	2,00	88,76
-20	95	55,36	3122,24	149,00	9,08	0,20	2,00	88,69

Gauti rezultatai rodo, kad naudingo veiksmo koeficiento dydį lemia du pagrindiniai veiksniai: kuro drėgnumas bei oro pertekliaus koeficientas. Analizuojamoje sistemoje oro pertekliaus koeficientas yra programiškai nustatytas, bet dėl nuolatinių pereinamųjų procesų jis šiek tiek kinta. Todėl skaičiuojant katilinės galią buvo pasirinkta naudoti dvi šio dydžio reikšmes $\alpha = 1,4$ ir $\alpha = 1,6$.

3.6. Katilinės su DKE naudingumo koeficientą lemiančių parametrų analizė

Norint apskaičiuoti naudingumo koeficientą analizuojamoje katilinės su DKE, reikalinga suskaičiuoti, kokia dalis dūmuose esančios energijos gali būti susigrąžinama. Tam reikia suskaičiuoti, nuo kokių pradinių sąlygų pradės veikti DKE.

3.6.1 Rasos taško priklausomybės analizė

Analizuojant dūmų kondensacinį ekonomaizerį reikia ištirti, ar susidaro kondensacijai reikalingos sąlygos. Tam reikia suskaičiuoti rasos tašką, kuris kinta nuo dviejų pagrindinių parametrų (neįvertinant slėgio):

1. kuro drėgmės, kuri pavirs garais, kiekio;
2. temperatūros, iki kurios bus ataušinami dūmai.

Dūmuose esantis drėgmės kiekis, tenkantis sausiems dūmams, apskaičiuojamas masės dalimis pagal formulę [3]:

$$d = \frac{m_{H_2O}}{m_{d.} - m_{H_2O}}; \quad (3.34)$$

Rasos taško temperatūros radimas, esant tam tikriems katilo parametrams [13]:

$$T_R = 37{,}6 \cdot log(250 \cdot d)\ ; \quad (3.35)$$

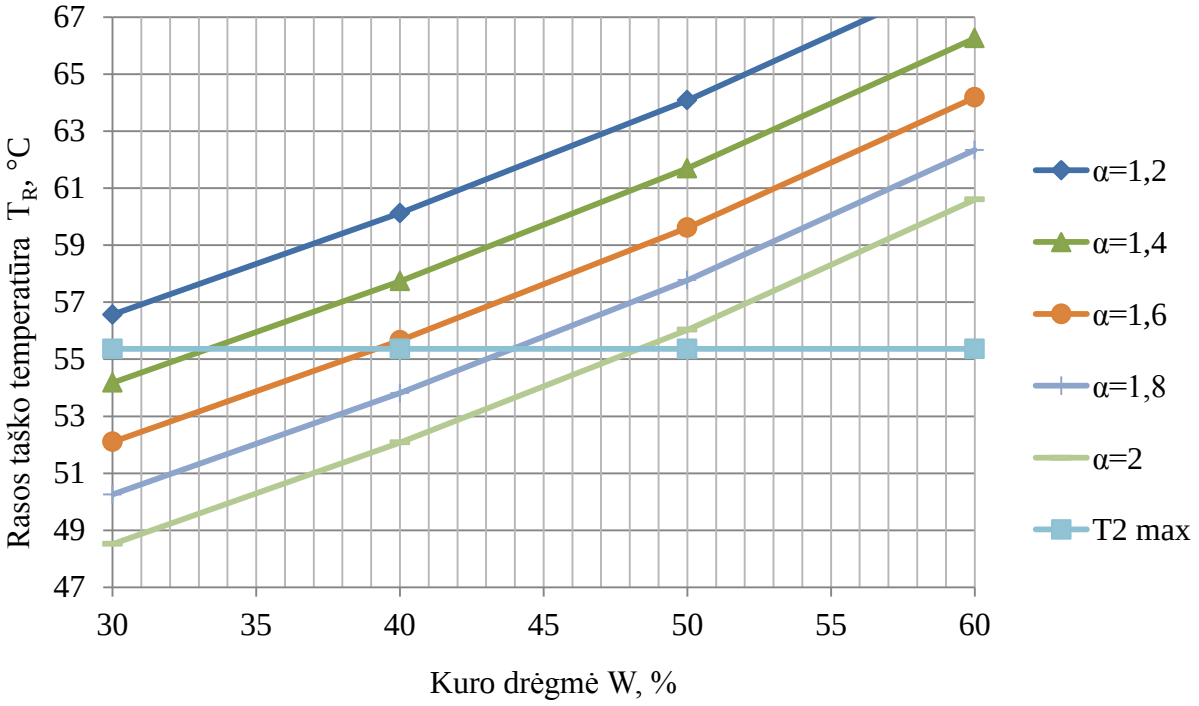

3.17 pav. Rasos taško priklausomybė nuo kūrenamo kuro drėgmės bei oro pertekliaus koeficianto

3.6.2 DKE generuojamos šilumos tyrimas

Žemiau rasos taško temperatūros ataušintuose dūmuose likęs drėgmės kiekis apskaičiuojamas pagal formulę :

$$d_{H_2O} = 0{,}004e^{0{,}062 \cdot T_{DA}} \quad (3.36)$$

Šilumos kiekis, išsiskyręs dūmų kondensaciniame ekonomaizeryje (kJ/kg), 1 kg sausų dūmų ataušinus nuo T_D iki T_{DA} ir drėgmės kiekiui sumažėjus nuo d iki d_{H_2O} randamas [3]:

$$Q_{DKE} = c_{pD} \cdot T_D + \left(L_{T_D} + c_{pH_2O} \cdot T_D\right)d - c_{pDA}T_{DA} - (L_{T_{DA}} + c_{pH_2O} \cdot T_{Da})d_{H_2O}; \quad (3.37)$$

čia:

T_D – dūmų temperatūra už pakuros (°C);

T_{DA} – į aplinką išmestų dūmų temperatūra po ekonomaizerio, (°C);

$c_{pDA} - c_{pD}$ – savitoji dūmų šiluma prie T_D ir prie T_{DA} temperatūrų (kJ/kg·K) reikšmės [6];

c_{pH_2O}– Vandens garų vidutinė masinė specifinė šiluma (kJ/kg·K) reikšmės [6];

L – slaptoji garavimo šiluma (kJ/kg).

$$q_{DKE} = \frac{Q_{DKE} \cdot (m_{d.} - m_{H_2O})}{Q_A^n} \cdot 100; \quad (3.38)$$

čia:

q_{DKE} – kondensaciniame ekonomaizeryje susigrąžinama energijos dalis, nuo kuro apatinio šilumingumo (%).

Atliktų skaičiavimų rezultatai rodo, kad tuo metu, kai katilinėje yra kūrenamas sausas kuras (W = 30 % ir mažesnė), gali susidaryti tokios sąlygos, kuomet kondensacija nebevyksta (T_2 didesnė už 50 °C, o oro pertekliaus koeficiento reikšmė didesnė už α = 1,6). Tuomet DKE dirba kaip paprastas ekonomaizeris, t.y. DKE atvėsina dūmus iki T_{DA} temperatūros, bet nesusidaro rasos taškas. DKE efektyvumo priklausomybės nuo oro pertekliaus koeficiento, kuro drėgnumo ir termofikacinio vandens T_2 pateiktos grafiškai (žr. 3.18 pav.; 3.19 pav.; 3.20 pav.; 3.21 pav.).

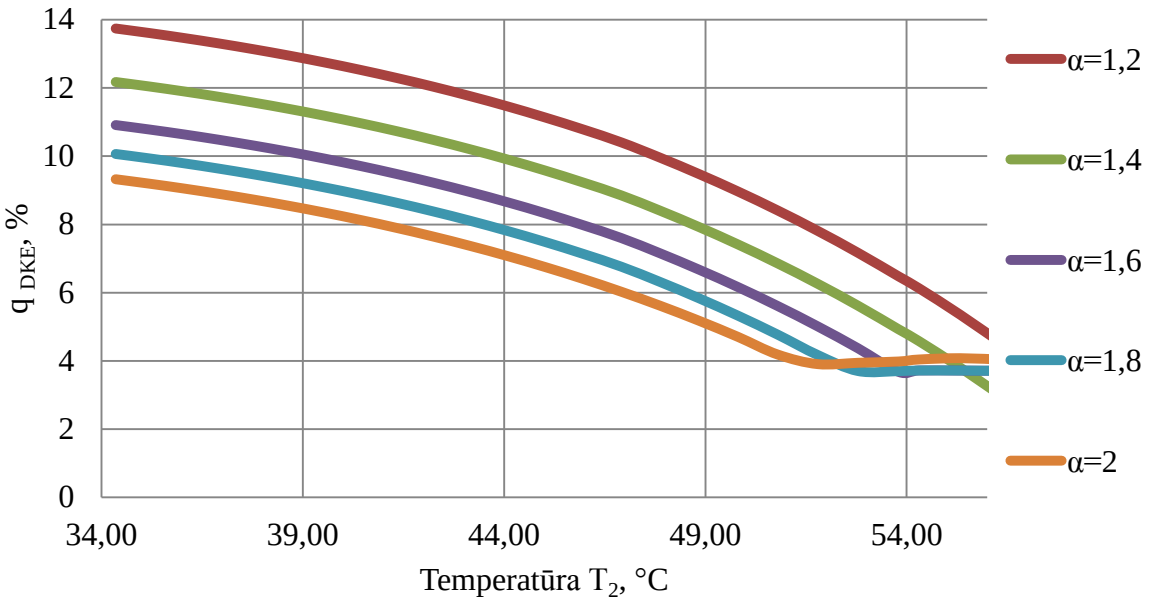

3.18 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=30%

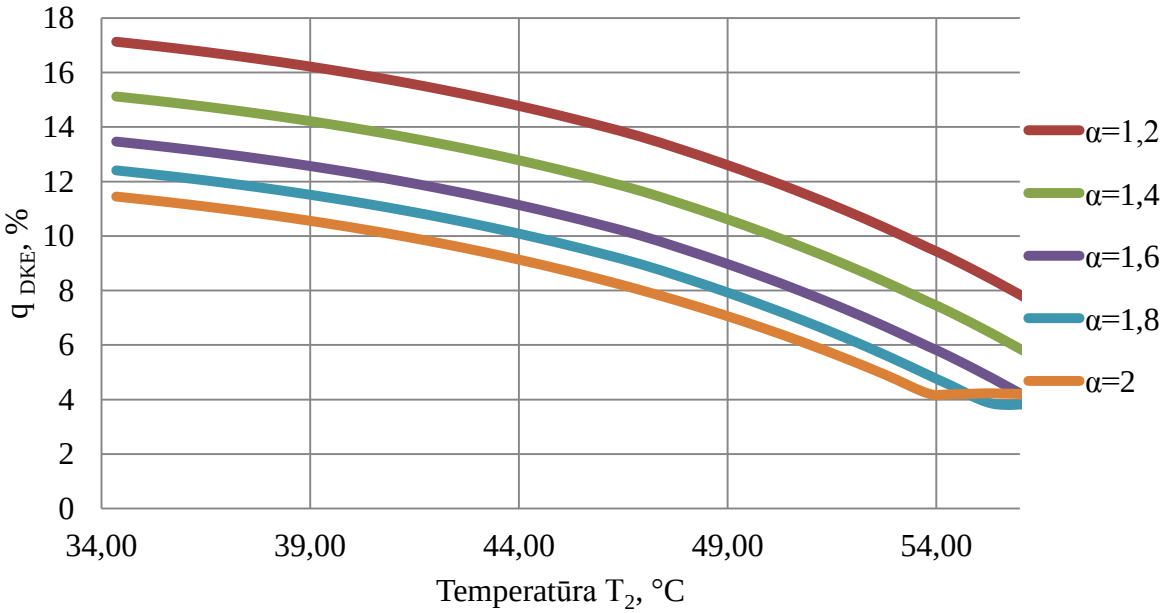

3.19 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=40%

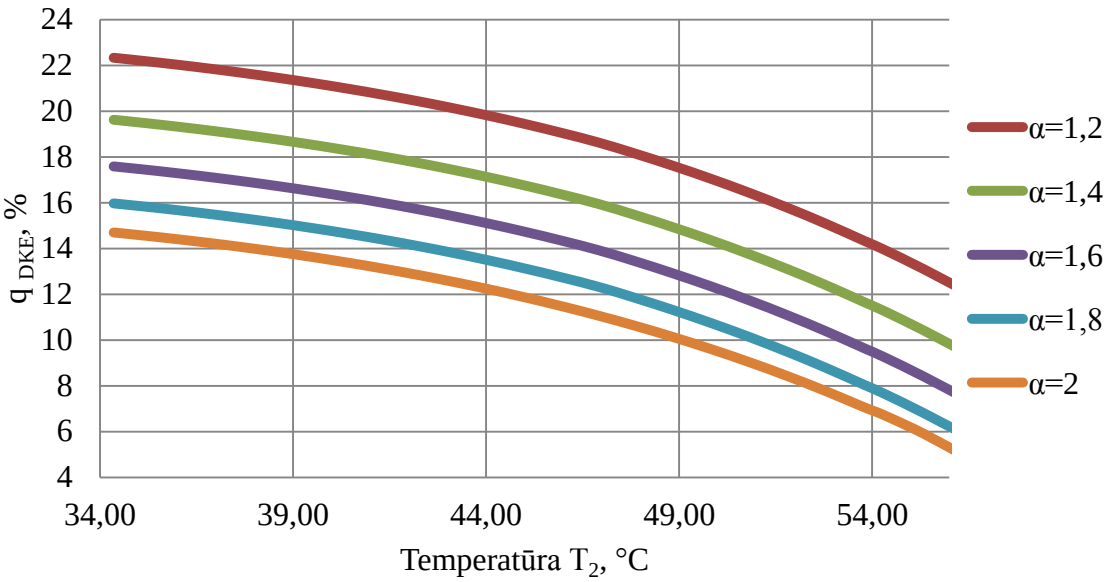

3.20 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=50%

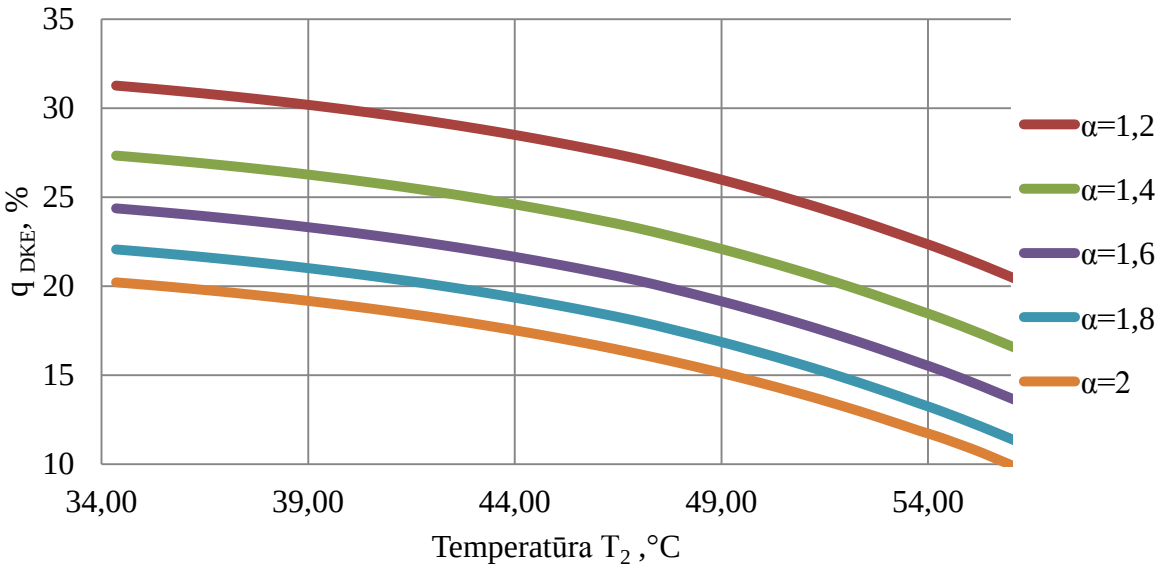

3.21 pav. Kondensacinio ekonomaizerio efektyvumas esant kuro drėgmei W=60%

3.6.3 Analizuojamos sistemos su DKE efektyvumo radimas

Katilinės su DKE efektyvumas buvo rastas naudojant katilinės naudingumo koeficiento apskaičiavimo formulę (3.10), prie kurios papildomai pridėta DKE generuojama energijos dalis (q_{DKE}):

$$\eta_k = 100 - (q_2 - q_3 - q_4 - q_5) + q_{DKE}\ (\%) \qquad (3.39)$$

Gauti rezultatai pateikiami 3.10 lentelėje.

3.10 lentelė. Suskaičiuotas katilinės su DKE naudingo veiksmo koeficiento kitimas

Lauko oro temperatūra, °C	Paduodamo į tinklus vandens temperatūra T_1, °C	Grąžinama iš tinklų vandens temperatūra T_2, °C	Katilinės galia **P**, kW	Vidutinė dūmų temperatūra T_D, °C	**η** katilinės be DKE, %. Prie W=40 %, α=1,4	q_{DKE} (%) Prie W=40 %, α=1,4	**η** katilinės su DKE,%. Prie W=40 %, α=1,4
8	48,00	33,35	1153,83	110,00	91,36	15,12	106,52
7	48,00	33,35	1153,83	110,00	91,36	15,12	106,52
6	48,00	33,35	1153,83	110,00	91,36	15,12	106,52
5	48,00	33,35	1153,83	110,00	91,36	15,12	106,52
4	50,00	34,19	1244,95	112,00	91,22	14,98	106,25
3	52,00	35,05	1335,41	114,00	91,08	14,83	105,96
2	54,00	35,91	1425,21	116,00	90,95	14,67	105,66
1	56,00	36,77	1514,37	118,00	90,81	14,49	105,31
0	58,00	37,65	1602,86	120,00	90,67	14,30	104,99
-1	60,00	38,54	1690,71	122,00	90,54	14,09	104,64
-2	62,00	39,43	1777,90	124,00	90,40	13,86	104,28
-3	64,00	40,33	1864,44	126,00	90,26	13,62	103,90
-4	66,00	41,24	1950,33	128,00	90,13	13,35	103,50
-5	68,00	42,16	2035,56	130,00	89,99	13,06	103,08
-6	70,00	43,08	2120,14	132,00	89,86	12,75	102,63
-7	72,00	44,02	2204,06	134,00	89,72	12,42	102,16
-8	74,00	44,96	2287,34	136,00	89,58	12,05	101,66
-9	76,00	45,91	2369,95	138,00	89,45	11,66	101,13
-10	78,00	46,87	2451,92	139,00	89,38	11,19	100,60
-11	80,00	47,84	2533,23	140,00	89,31	10,70	100,04
-12	82,00	48,81	2613,89	141,00	89,24	10,16	99,44
-13	84,00	49,80	2693,89	142,00	89,17	9,59	98,79
-14	86,00	50,79	2773,24	143,00	89,10	8,97	98,11
-15	88,00	51,79	2851,94	144,00	89,04	8,30	97,37
-16	90,00	52,80	2929,99	145,00	88,97	7,59	96,59
-17	91,00	53,31	2968,76	146,00	88,90	7,23	96,16
-18	93,00	54,33	3045,83	147,00	88,83	6,42	95,29
-19	95,00	55,36	3122,24	148,00	88,76	5,56	94,36
-20	95,00	55,36	3122,24	149,00	88,69	5,60	94,33

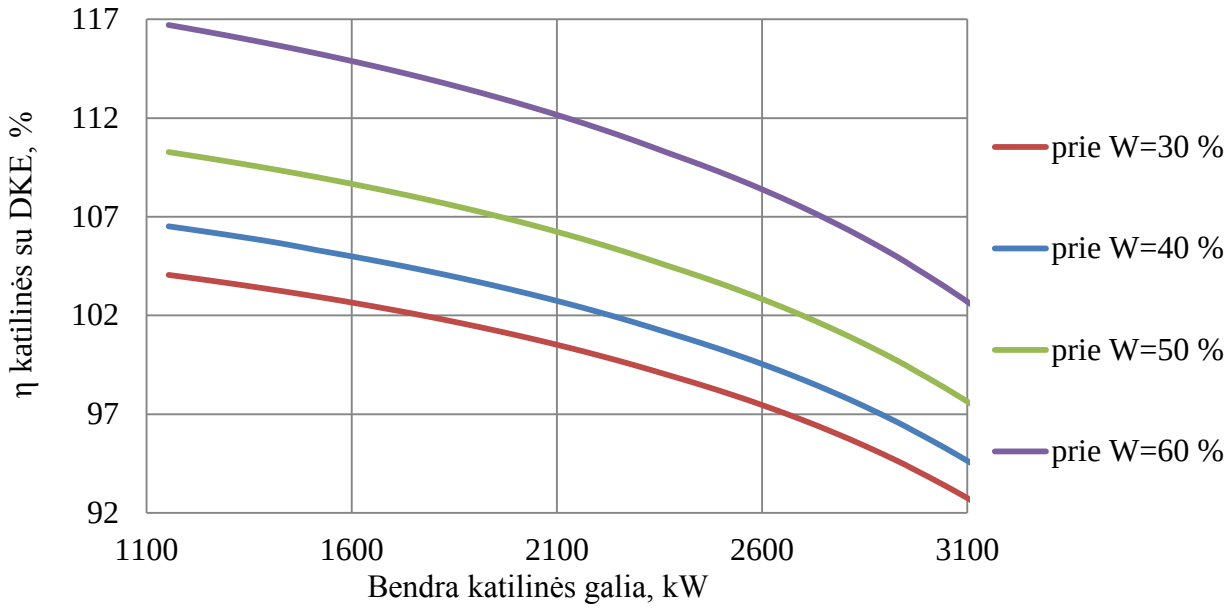

3.22 pav. Katilinės su DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant katilinės galiai bei kuro drėgnumui, esant pastoviai oro pertekliaus koeficiento reikšmei α = 1,4

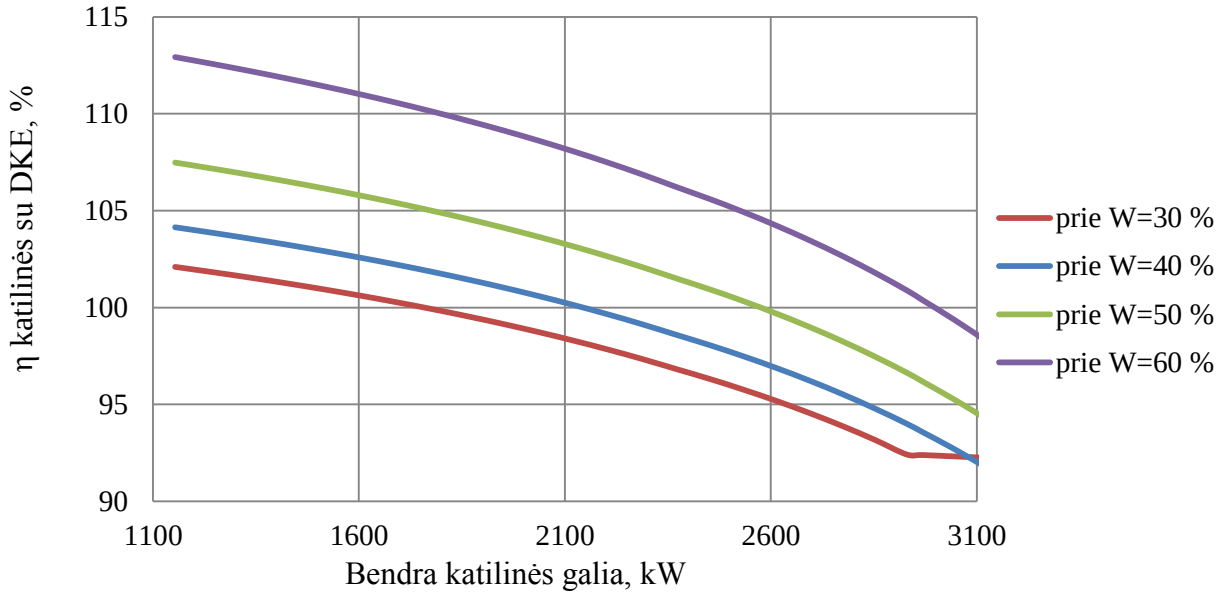

3.23 pav. Katilinės su DKE naudingo veiksmo kitimas, kintant katilinės galiai bei kuro drėgnumui, esant pastoviai oro pertekliaus koeficiento reikšmei α = 1,6

3.7. Praktinių rezultatų palyginimas su teoriniais

Atlikus skaičiavimus, galima apytiksliai nustatyti, kokio drėgnumo kuras buvo naudojamas ataskaitiniu laikotarpiu. Tam reikia palyginti DKE apskaičiuotas galios reikšmes su analizuojamos katilinės gautomis reikšmėmis. Kadangi analizuojamoje katilinėje oro perteklius visuomet kinta, skaičiavimams buvo pasirinktos realiam darbui artimiausios reikšmės. Skaičiavimų rezultatai, kai α = 1,4 (žr. 3.24 pav.) ir kai α = 1,6 (žr. 3.25 pav.), pateikti žemiau.

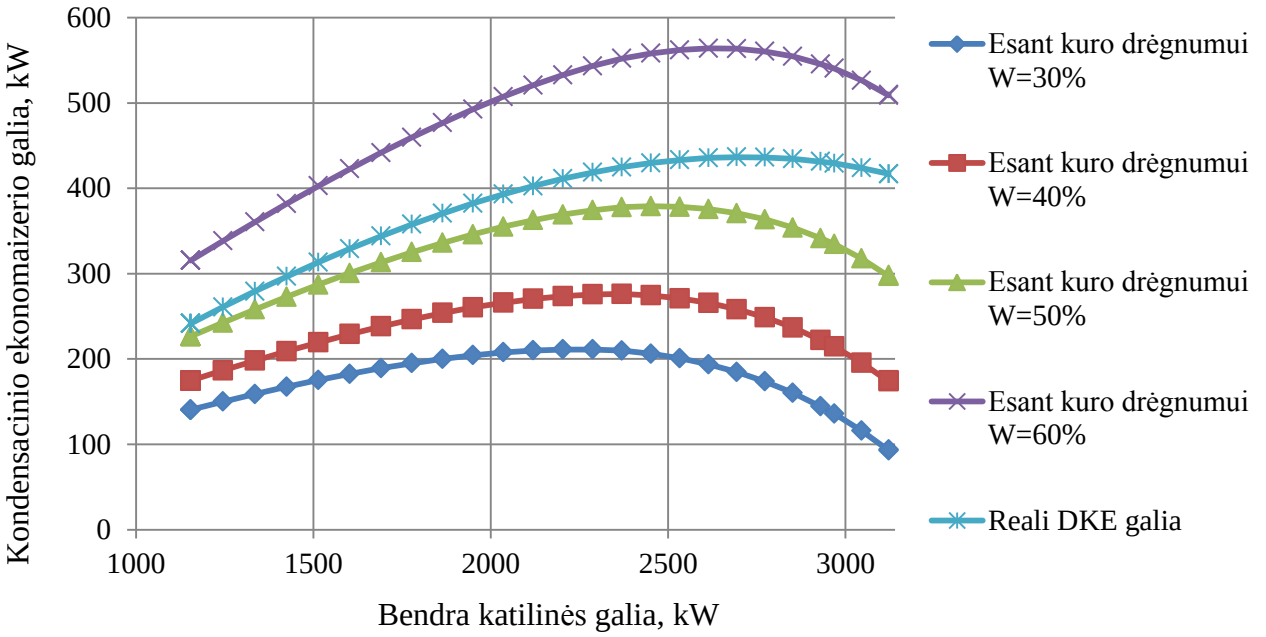

3.24 pav. Apskaičiuota DKE susigrąžinamos šilumos dalis, priklausomai nuo kuro drėgnumo, kai oro pertekliaus reikšmė yra pastovi α = 1,4, palyginima su realiais 2013–2014 metų šildymo sezono duomenimis

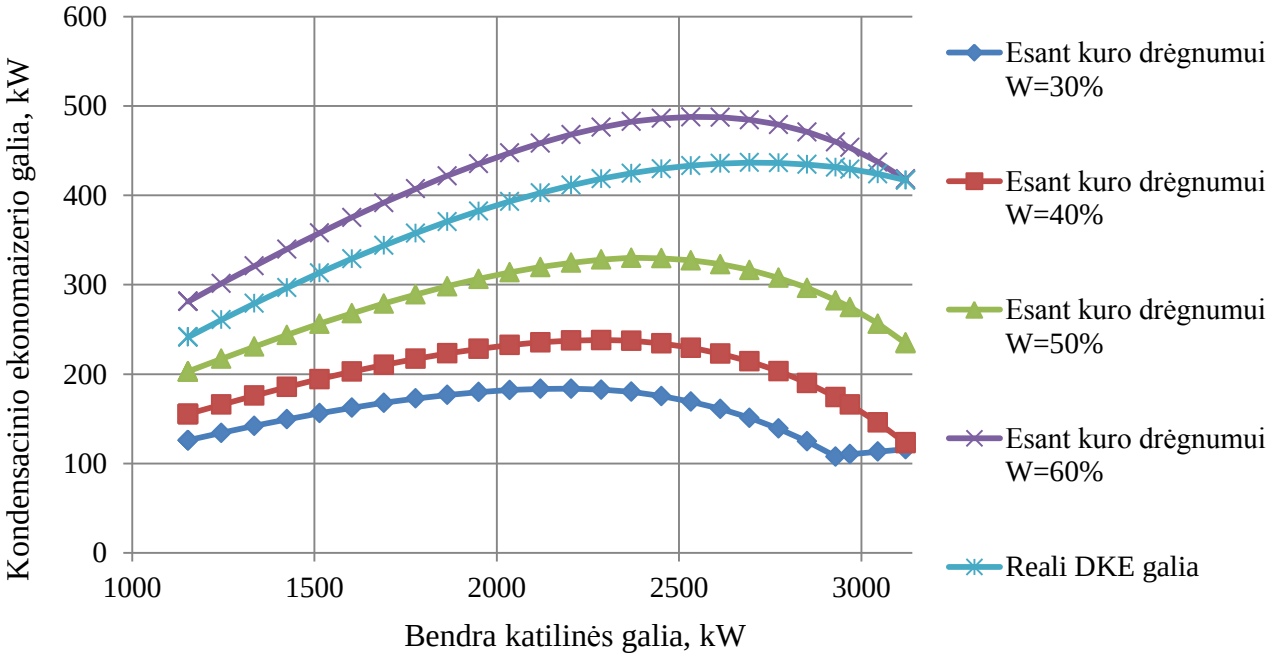

3.25 pav. Apskaičiuota DKE susigrąžinamos šilumos dalis, priklausomai nuo kuro drėgnumo, kai oro pertekliaus reikšmė yra pastovi α = 1,6, palyginima su realiais 2013–2014 metų šildymo sezono duomenimis

Grafiškai pavaizduoti skaičiavimų rezultatai rodo, kad analizuojamoje katilinėje kūrenamo kuro drėgnumas visais atvejais viršija 50 %. Priėmus sąlygą, kad oro pertekliaus koeficiento reikšmė yra pastovi $\alpha = 1,4$, katilinei dirbant 1,2 MW galia kuro drėgmė siekė 52 %, didėjant katilinės galiai kuro drėgmė turėjo didėti, kad būtų pasiektas faktinius duomenis atitinkantis efektyvumas. Analizuojant atvejį, kai oro pertekliaus reikšmė lygi $\alpha = 1,6$, kuro drėgmė visuomet turėjo viršyti 55 %. Esant šaltesniam orui ir didėjant galios poreikiui, kuro drėgmė turėjo padidėti iki 57 % tam, kad būtų pasiekta 2013–2014 m. šildymo sezono metu DKE generuojama šiluminė galia (žr. 3.24 pav., 3.25 pav.).

4. EKOLOGINIS VERTINIMAS

Vadovaujantis LR Aplinkos apsaugos ministro patvirtintomis 2013 m. balandžio 10 d. „Išmetamų teršalų iš kurą deginančių įrenginių normomis LAND 43–2013“, analizuojamoje katilinėje negali būti viršijamos didžiausios leistinos aplinkos oro teršalų koncentracijos.

4.1 lentelė. Leistinos teršalų normos [7].

Taršos šaltiniai		Teršalai		Didžiausia leidžiama koncentracija. Prie standartinė O_2 koncentracijos, tūrio proc. 6 %.	
Pavadinimas	Nr.	Pavadinimas	Kodas	Matavimo vienetai.	Biokuras
Degimo produktų išmetimo kaminas	001	CO (A)	177	mg/Nm^3	4 000
		NOx (A)	250	mg/Nm^3	750
		K.D (A)	6493	mg/Nm^3	700

Kadangi azoto oksidai nelemia katilo naudingumo koeficiento, o analizuojamoje katilinėje išmatuotos reikšmės (žr. 4.2 lent.) yra mažesnės už normatyvuose nurodytas reikšmes (žr. 4.1 lent.), todėl šiame darbe azoto oksidai nebuvo analizuojami.

4.2 lentelė. Baisogalos katilinės į aplinką išmetamų teršalų tyrimų rezultatai

Nr.	Matavimo data	Vidutinės teršalų koncentracijos perskaičiuotos prie stacionarios O_2 (6%) reikšmės mg/Nm3		
		Kietosios dalelės	CO	NOx
1	2007-11-15	679,2	3745,9	53,9
2	2008-03-17	359,7	3001,1	336
3	2009-03-31	-	892,18	-
4	2010-04-07	311,48	176,7	368,7
5	2011-12-15	640,3	1323,5	111,2
6	2012-12-11	574,3	1635,4	75,3
7	2013-11-22	po katilo 250	-	-
8	2013-11-22	po ekonomaizerio 51,55	928,9	172
9	2014-03-06	po ekonomaizerio 48,4	1348,2	229
10	2015-02-09	po katilo 599,6	-	-
11	2015-02-09	po ekonomaizerio 18,2	-	-

Analizuojamos sistemos teršalų koncentracijos matavimų rezultatai pateikti 4.2 lentelėje bei taršos matavimo protokoluose (žr. A Priedai) rodo, kad prieš pastatant DKE išmetamų teršalų normos priartėdavo prie maksimalios šiuo metu galiojančios LAND 43–2013 taršos ribos. Yra

žinoma, kad 2007–2008 laikotarpiu buvo kūrenami rapsų šiaudai, bei grūdų atsijos, todėl CO ir kietų dalelių kiekis buvo aukštas.

Pastačius skruberio tipo kondensacinį ekonomaizerį, kuris dirba nuosekliai su pelenų multiciklonu, galima pasiekti iki 14 kartų geresnę dūmų išvalymo nuo kietų dalelių reikšmę, negu yra reglamentuota pagal šiuo metu galiojantį įstatymą. Tai leidžia kūrenti bet kokių savybių biokurą, pavyzdžiui: grudų ar rapsų atsijas. 2010–2014 metų duomenys rodo, kad dėl neteisingo orų srauto sureguliavimo bei degimo procesų pulsacijos papildant kūryklą kuru vidutiniškai susidaro apie 1200 mg/Nm^3 CO dujų. Tačiau šis dydis nesudaro didelės reikšmės bendram katilinės darbui.

IŠVADOS

1. Išanalizavus 2013–2014 šildymo sezono tiriamosios katilinės parametrus, nustatyta katilinės parametrų priklausomybė nuo aplinkos oro temperatūros pokyčio šildymo sezono metu.

2. Nustatyta, kad analizuojamoje katilinėje 2013–2014 metais įrengtas DKE generavo nuo 13,57 % iki 22 % bendros katilinės galios. DKE efektyvumas mažėjo, didėjant katilinės šiluminiam galingumui.

3. Skaičiavimai parodė, kad deginant katile biokurą, kurio drėgmė W = 40 %, ir palaikant katile oro pertekliaus koeficientą α = 1,4, nagrinėjamos katilinės be DKE naudingumo koeficiento reikšmė kinta nuo 91,35 % iki 88,69 %, o įvertinus ir DKE naudingumas kinta nuo 106,52 % iki 94,33 % didėjant katilinės šiluminiam apkrovimui.

4. Katilui dirbant pastovia galia 2,12 MW ir esant α = 1,4, katilinės be DKE efektyvumo mažėjimas nuo 90,5 % iki 87,5 % priklauso dėl tiekiamo kuro drėgmės padidėjimo nuo 30 % iki 60 %. Esant toms pačioms sąlygoms, kintant kuro drėgmei katilinės su DKE efektyvumas didėja nuo 101,54% iki 112 %.

5. Katilinės be DKE naudingumo koeficientas mažėja nuo 89,02 % iki 88,08 %, o su DKE šio koeficiento reikšmė mažėje nuo 106,12 % iki 103,16 % esant pastoviai katilinės galiai 2,12 MW bei pastoviam kuro drėgnumui W = 50 %, kai oro pertekliaus koeficiento reikšmė kinta nuo 1,4 iki 1,6.

6. Apskaičiuotos rasos taško pradinės sąlygos prie skirtingų oro pertekliaus koeficiento ir kuro drėgnumo reikšmių parodė, kad analizuojamoje katilinėje gali susidaryti tokios sąlygos, kad dūmų kondensacinis ekonomaizeris negeneruos kondensacijos šilumos. Šios sąlygos susidaro, kai katilinė dirba 2,93 MW ir didesne šilumine galia, kai pastovi oro pertekliaus koeficiento reikšmė yra lygi α = 1,6 ir kai kuro drėgnumas siekia W = 30 %.

7. Atlikti DKE skaičiavimai parodė, kad DKE efektyvumas mažėja kai:

- didėja grįžtamo termofikacinio vandens T_2 temperatūra;
- didėja oro pertekliaus koeficiento reikšmė α;
- mažėja dūmų temperatūra už katilo;
- mažėja naudojamo kuro drėgmė.

8. Lyginant DKE teorinių skaičiavimų rezultatus su praktiniais buvo nustatyta, kad tiriamuoju laikotarpiu 2013–2014 vidutinis kūrenamas kuras buvo 52–57 % drėgnumo.

9. Atlikta analizė ekologiniu aspektu parodė, kad analizuojamoje katilinėje kietų dalelių kiekis, išmetamas į aplinką po DKE, yra 14 kartų mažesnis už šiuo metu šalyje galiojančiame įstatyme (LAND 43-2013) nustatytą leidžiamą kiekį. CO kiekis dūmuose taip pat neviršija leistinų normų.

LITERATŪRA

1. Baisogalos katilinės VŠK projektas.
2. Biokuro katilai. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-05-20] Prieiga per internetą: http://www.enerstena.lt/lt/biokuro-katilini%C5%B3-%C4%AFranga
3. Biokuro katilinės. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-12-08] Prieiga per internetą: http://www.axis.lt/lt/grupes-imones/axis-technologies/biokuro-katiliniu-iranga.html
4. Brazdeikis L. Biomasės deginių slaptosios šilumos įvertinimas. ISSN 1392-1134
5. Drobavičius A. Garbaravičius J. (et al.). Bendroji šiluminė technika. vadovėlis Vilnius: Mintis 1974. 570 p. M851(10)-74
6. Gimbutis G. Kajutis K. Krukonis V. Pranckūnas A. Švenčianas P. Šiluminė technika Vilnius: Mokslas 1993. 333 p. ISBN 5-420-00741-7
7. Išmetamų teršalų iš kurą deginančių įrenginių normomis LAND 43-2013 [interaktyvus]. [Žiūrėta2015-05-12] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=446368&p_query=&p_tr2=2
8. Dūmų kondensacinio ekonomaizerio specifikacija.
9. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija. Vidutinė šilumos kaina gyventojams [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-05-26] Prieiga per internetą: http://lsta.lt/lt/pages/apie-silumos-uki/silumos-kainos
10. Lietuvos šilumos ūkio apžvalga [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-03-08] Prieiga per internetą: http://lsta.lt/files/silumossuvartojimas/LSTA%20padetis%202014m.pdf
11. LR atsinaujinančios išteklių įstatymas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2013-12-08] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=398874
12. Marcinauskas K., Korsakienė I. Žemiau rasos taško temperatūros vėsinamų dūmų šilumos panaudojimo galimybių įvertinimas. Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2006. ENERGETIKA. Nr . 4. P . 66–72
13. Martinaitis V. Lukoševičius V. Šilumos gamyba deginant kurą. Vilnius: Technika. 2014. ISBN 978-609-457-633-1
14. Švenčianas P. Kuro degimo teorijos pagrindai vadovėlis. Kaunas: Technika 2003. ISBN 9955-09-547-4
15. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Vidutinė šalies kuro žaliavos kaina. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-05-24] Prieiga per internetą: http://www.regula.lt/siluma/Puslapiai/kuro-ir-perkamos-silumos-kainos/vidutine-salies-kuro-zaliavos-kaina.aspx
16. VDI Gesellschaft. VDI Heat Atlas. Springer Heidelberg Dordrecht: London, New York. 2010 ISBN-13: 9783540778769

17. Villu Vares, Ülo Kask, Peeter Muiste, Tõnu Pihu, Sulev Soosaar. Biokuro naudotojo žinynas. Vilnius: 2007, ISBN 978-9986-34-180-2

18. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija. Bendra informacija.[interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-05-26] Prieiga per internetą: http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1040

A PRIEDAI ORO TARŠOS MATAVIMŲ PROTOKOLAI

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ
TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR. 08/125

Mėginių paėmimo ir matavimų data : 2007-11-15 d.

UAB "Baisogalos bioenergija". Baisogalą, Maironio g.36a

(Objekto pavadinimas)

Mėginių registr. laborat. Nr.	Matavimo laikas pradžia pabaiga	Taršos šaltinis		Stacionarius degimo šaltinio šiluminis našumas, MW	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Išmatuota koncentracija, mg/Nm^3	Išmatuota O_2 koncentracija, %	Standartinė O_2 koncentracija, %	Koncentracija, perskaičiuota prie st. O_2 konc. mg/Nm^3	Vidutinė koncentracija, mg/Nm^3	Išmetamų dujų kiekis, Nm^3/s	Ribinė vertė, mg/Nm^3
		Nr	Pavadinimas											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2780	9.00-9.02	001	Katilinė Katilas VŠKP-4.0 MW	4,0	Kietas kuras, medienos pjuvenos	Kietosios dalelės	LAND 28-98/M-08 Svorio metodas	364,0	12,2	6	620,4	679,2	3745,9	700
2781	9.15-9.17							431,5	12,8		789,4			
2782	9.30-9.32							371,0	12,2		632,5			
2783	9.45-9.47							481,2	10,3		674,6			
2807	8.55					Anglies monoksidas CO	Elektrocheminis Dujų analizatorius „Multilyzer„ aparatas	2172,5	12,2		3703,1			4000
2808	9.10							2501,3	12,8		4575,5			
2809	9.25							2271,2	12,2		3871,4			
28010	9.40							1903,8	10,3		2668,8			
2811	9.55							2737,5	10,5		3910,7			
2807	8.55					Azoto oksidai NO_x	Elektrocheminis Dujų analizatorius „Multilyzer„ aparatas	24,6	12,2		41,9	53,9	2,876	750
2808	9.10							24,6	12,8		45,0			
2809	9.25							30,8	12,2		52,41			
28010	9.40							59,4	10,3		83,3			
2811	9.55							32,8	10,5		46,9			

Matavimus ir skaičiavimus atliko : Laboratorijos vedėja Violeta Juknienė

Aplinkos inžinierius Audrius Drūlia

Direktorė: Agripina Čekauskienė

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR. 021

Mėginių paėmimo ir matavimų data : 2008-03-17 d.

UAB "Baisogalos bioenergija"

(Objekto pavadinimas)

Mėginių registr. laborat. Nr.	Matavimo laikas pradžia pabaiga	Taršos šaltinis		Stacionariaus degimo šaltinio šiluminis našumas, MW	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Išmatuota koncentracija, mg/Nm³	Išmatuota O_2 koncentracija, %	Standartinė O_2 koncentracija, %	Koncentracija, perskaičiuota prie st. O_2 konc. mg/Nm³	Vidutinė koncentracija, mg/Nm³	Išmetamų dujų kiekis, Nm³/s	Ribinė vertė, mg/Nm³
		Nr	Pavadinimas											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
352	11.30-11.33	001	Katilinė Katilas VŠKP-4.0 MW	4,0	Kietas kuras, medienos atliekos	Kietosios dalelės	LAND 28-98/M-08 Svorio metodas	190,9	11,9	6	314,6	359,7	1,164	700
353	11.45-11.48							258,6	12,2		440,7			
354	12.00-12.03							281,3	10,0		384,0			
355	12.15-12.18							197,6	11,1		299,5			
360	12.45					Anglies monoksidas CO	Elektrocheminis Dujų analizator. „Multilyzer„ aprašas	2157,5	11,1		3268,9	3001,1	1,194	4000
361	12.55							5002,5	11,6		7982,7			
362	13.05							1263,8	8,8		1553,8			
363	13.15							2287,5	9,2		2907,8			
364	13.25							932,5	9,6		1226,9			
365	13.35							1023,7	10,9		1520,4			
366	13.45							1800,0	10,4		2547,2			
360	12.45					Azoto oksidai NO_X	Elektrocheminis Dujų analizator. „Multilyzer„ aprašas	246,0	11,1		372,7	336,0	1,194	750
361	12.55							92,3	11,6		147,2			
362	13.05							284,9	8,8		350,4			
363	13.15							319,8	9,2		406,5			
364	13.25							264,5	9,6		347,9			
365	13.35							233,7	10,9		347,1			
366	13.45							268,5	10,4		380,0			

Matavimus ir skaičiavimus atliko : Laboratorijos vedėja Violeta Juknienė

Aplinkos inžinierius Audrius Drūlia

Direktorė: Agripina Čekauskienė

LIETUVOS RESPUBLIKA UAB "Ekopartnerystė" A.V.

.B " Ekopaslauga" Įm. Kodas 300137906
Savanorių pr. 287-208, 50127 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: ekopaslauga@meganet.lt

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR.32

Mėginių paėmimo ir matavimų data: **2009.03.31** Tyrimo atlikimo data: 2009.04.01

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartilinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala, Radviliškio r.

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Matavimo laikas (pradžia, pabaiga)	Taršos šaltinio Nr., režimas	Katilo parametrai	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm3	O2 koncentracija, tūrio %	Standartinė O2 koncentracija, tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm3	Vidutinė koncentracija, perskaičiuota prie standarti-nių sąlygų	Normatyvas pagal LAND 43-2001	t_{kamine}, °C
850	10.30	001	VŠKP 4,0 MW	Kietas kuras	Anglies monoksidas (A)	elektrocheminis	500,00	12,1	6	842,7	892,18	4000	142
851	10.35						345,00	11,8		562,5			
852	10.40						475,00	11,1		719,7			
853	10.45						857,50	10,0		1169,3			
854	10.55						622,50	10,6		897,8			
855	11.00						1173,75	9,0		1467,2			
856	11.05						402,50	10,5		575,0			
857	11.10						545,00	12,1		918,5			
858	11.15						578,75	11,1		876,9			

Laboratorijos leidimo, išduoto Aplinkos Apsaugos Agentūroje 2005 m. gruodžio 28d. Nr. 1AT-95

Matavimus ir skaičiavimus atliko : Lab.vedėja Violeta Juknienė
Aplinkos inžinierius Martynas Šimonis
Aplinkos inžinierius Aurimas Urbutis
Direktorė Agripina Čekauskienė

UAB "Ekopaslauga"

UAB " Ekopaslauga" Įm. Kodas 300137906
Savanorių pr. 287-208, 50127 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: ekopaslauga@meganet.lt

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR.48

Mėginių paėmimo ir matavimų data: **2010.04.07** Tyrimo atlikimo data: 2010.04.08

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartilinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala, Radviliškio r.

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Matavimo laikas (pradžia, pabaiga)	Taršos šaltinio Nr., rėžimas	Katilo parametrai	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm3	O2 koncentracija, tūrio %	Standartinė O2 koncentracija, tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm3	Vidutinė koncentracija, perskaičiuota prie standarti-nių sąlygų	Normatyvas pagal LAND 43-2001	t_{kamine}, °C
680	9.45-9.50	001	VŠKP	Kietas	Kietosios	Svorio	168,9	13,4	6	333,33	311,48	700	105
681	10.02-10.07		4,0 MW	kuras	dalelės	LAND	145,0	14,1		315,16			
682	10.16-10.21					28-98/M-08	148,7	13,2		285,95			
683	9.35				Azoto	elektro-	211,15	11,9		348,0	368,7	750	
684	9.38				oksidai (A)	cheminis	176,30	13,5		352,6			
685	9.40						209,10	13,0		392,1			
686	9.48						172,20	13,4		339,9			
687	10.05						170,15	14,1		369,9			
688	10.20						213,20	13,2		410,0			
683	9.35				Anglies		60,00	11,9		98,9	176,7	4000	
684	9.38				monoksi-		77,50	13,5		155,0			
685	9.40				das (A)		100,00	13,0		187,5			
686	9.48						42,50	13,4		83,9			
687	10.05						110,00	14,1		239,1			
688	10.20						153,75	13,2		295,7			

Laboratorijos leidimo, išduoto Aplinkos Apsaugos Agentūroje 2005 m. gruodžio 28d. Nr. 1AT-95

Matavimus ir skaičiavimus atliko : Aplinkos inžinierius Martynas Šimonis
Aplinkos inžinierius Linas Čekauskas
Direktorė Agripina Čekauskienė

UAB Ekopaslauga A.V KAUNAS

UAB " Ekopaslauga" Įm. Kodas 300137906
Savanorių pr. 287-208, 50127 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: ekopaslauga@meganet.lt

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR.206

Mėginių paėmimo ir matavimų data: **2011-12-14** Tyrimo atlikimo data: 2011-12-15

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartalinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala, Radviliškio r. 1 lapas, viso 2

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Mėginio paėmimo laikas (pradžia, pabaiga)	Taršos šaltinio Nr.	Katilo parametrai	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm³	O_2 koncentracija, tūrio %	Standartinė O_2 koncentracija, tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm³	Vidutinė koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm³	Normatyvas pagal LAND 43-2001	$t_{aplink.}$, °C
4298	10.36-10.39	001	VŠKP	Biokuras	Kietosios	LAND	442,4	11,2	6,0	677,1	640,3	700	126
4299	10.52-10.55		4,0 MW	(medienos	dalelės	28-98/M-08	519,4	8,4		618,4			
4300	11.04-11.07			pjuvenos)	(A)		467,1	9,8		625,5			
4301	10.21				Azoto	Dujų	34,9	6,6		36,3	111,2	750	
4302	10.26				oksidai (A)	analiza-	36,9	6,7		38,7			
4303	10.33					toriaus	32,8	6,5		33,9			
4304	10.37					"Multilyzer"	121,0	11,2		185,1			
4305	10.54					darbo	131,2	8,4		156,2			
4306	11.05					instrukcija	162,0	9,8		216,9			
4301	10.21				Anglies		2245,0	6,6		2338,5	1323,5	4000	
4302	10.26				monoksi-		2252,5	6,7		2362,8			
4303	10.33				das (A)		2256,3	6,5		2334,1			
4304	10.37						128,8	11,2		197,1			
4305	10.54						468,8	8,4		558,0			
4306	11.05						112,5	9,8		150,7			

Laboratorijos leidimo, išduoto Aplinkos Apsaugos Agentūroje 2011 m. kovo 22d. Nr. 1AT-278

Matavimus ir skaičiavimus atliko : Aplinkos inžinierius Martynas Šimonis
Aplinkos inžinierius Linas Čekauskas
Direktorė Agripina Čekauskienė

UAB "Ekopaslauga" KALINAS

UAB " Ekopaslauga" Įm. Kodas 300137906
Savanorių pr. 287-208, 50127 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: ekopaslauga@meganet.lt

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR.158

Mėginių paėmimo ir matavimų data: 2012-12-11 Tyrimo atlikimo data: 2012-12-12

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartalinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala, Radviliškio r. 1 lapas, viso 2

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Mėginio paėmimo laikas (pradžia, pabaiga)	Taršos šaltinio Nr.	Katilo parametrai	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm^3	O_2 koncentracija, tūrio %	Standartinė O_2 koncentracija, tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm^3	Vidutinė koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų,	Normatyvas pagal LAND 43-2001	t_{kamino} °C
3274	9:20-9:23	001	VŠKP 4,0 MW	Biokuras (medienos pjuvenos)	Kietosios dalelės (A)	LAND 28-98/M-08	494,5	7,0	6,0	529,8	574,3	700	122
3275	9:30-9:33						552,7	7,2		600,7			
3276	9:45-9:48						549	7,1		592,5			
3277	9:25				Azoto oksidai (A)	Dujų analizatoriaus "Multilyzer" darbo instrukcija	51,25	7,0		54,91	75,3	750	
3278	9:35						71,75	7,2		77,99			
3279	9:50						86,10	7,1		92,91			
3277	9:25				Anglies monoksida (A)		1500,00	7,0		1607,1	1635,4	4000	
3278	9:35						1515,00	7,2		1646,7			
3279	9:50						1531,25	7,1		1652,4			

UAB " Ekopaslauga" Įm. Kodas 300137906
Taikos pr. 4, 50187 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: uabekopaslauga@gmail.com

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR. 140

Mėginių paėmimo ir matavimų data: 2013-11-22 Tyrimo atlikimo data: 2013-11-25

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartalinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Mėginio paėmimo laikas (pradžia, pabaiga)	Taršos šaltinio Nr.	Katilo parametrai	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm^3	O_2 koncentracija, tūrio %	Standartinė O_2 koncentracija, tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm^3	Vidutinė koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm^3	Normatyvas pagal LAND 43-2013
2695	11.44	004	"VŠK 4.0"	Biokuras	Azoto	Dujų	100,45	6,6	6,0	-	-	-
2696	11.49	po katilo	4,0 MW	(medienos	oksidai (A)	analizatoriaus	125,05	7,2				
2697	11.54			pjuvenos)		"Multilyzer"	164,00	7,8				
2692	10.48	004				darbo	147,60	7,3				
2693	10.53	po				instrukcija	141,45	8,6				
2694	10.58	ciklono					157,85	6,3				
2695	11.44	004			Anglies		3466,25	6,6		-	-	-
2696	11.49	po katilo			monoksidas		1881,25	7,2				
2697	11.54				(A)		282,50	7,8				
2692	10.48	004					292,50	7,3				
2693	10.53	po					297,50	8,6				
2694	10.58	ciklono					1685,00	6,3				

Laboratorijos leidimo, išduoto Aplinkos Apsaugos Agentūroje 2011 m. kovo 22d. Nr. 1AT-278

Matavimus ir skaičiavimus atliko : Aplinkos inžinierė Rūta Sabaliauskienė
Aplinkos inžinierius Linas Čekauskas
Direktorė Agripina Čekauskienė

UAB " Ekopaslauga" Įm. Kodas 300137906
Taikos pr. 4, 50187 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: uabekopaslauga@gmail.com

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR. 140

Mėginių paėmimo ir matavimų data: 2013-11-22 Tyrimo atlikimo data: 2013-11-25

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartalinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Mėginio paėmimo laikas (pradžia, pabaiga)	Taršos šaltinio Nr.	Katilo parametrai	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm^3	O_2 koncentracija, tūrio %	Standartinė O_2 koncentracija, tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm^3	Vidutinė koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm^3	Normatyvas pagal LAND 43-2013
2684	12.02-12.05	004 po katilo	"VŠK 4.0" 4,0 MW	Biokuras (medienos pjuvenos)	Kietosios dalelės (A)	LAND 28-98/M-08	250,6	-	6,0	-	-	-
2685	12.10-12.19						286,0					
2698	12.30-12.33						216,9					
2681	11.03-11.06	.004 po ciklono					191,5	-		-	-	-
2682	11.17-11.20						137,0					
2683	11.31-11.34						183,3					
2678	10.01-10.11	004 po ekonomaizerio					58,5	8,2		68,53	51,55	700
2679	10.15-10.25						54,3	5,8		53,59		
2680	10.29-10.39						31,9	6,3		32,53		
2686	9.40				Azoto oksidai (A)	Dujų analizatoriaus "Multilyzer" darbo instrukcija	155,80	8,3		184,0	172,1	750
2687	9.45						137,35	7,7		154,9		
2688	9.50						131,20	7,9		150.23		
2689	10.06						172,20	8,2		201,8		
2690	10.21						161,95	5,8		159,8		
2691	10.34						178,35	6,3		182,0		
2686	9.40				Anglies monoksidas (A)		287,50	8,3		339,6	928,9	4000
2687	9.45						540,00	7,7		609,0		
2688	9.50						575,00	7,9		658,4		
2689	10.06						128,75	8,2		150,9		
2690	10.21						2791,25	5,8		2754,5		
2691	10.34						1040,00	6,3		1061,2		

UAB " Ekopaslauga" Įm. Kodas 300137906
Taikos pr. 4, 50187 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: uabekopaslauga@gmail.com

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR. 34

Mėginių paėmimo ir matavimų data: 2014-03-06 Tyrimo atlikimo data: 2014-03-07

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartalinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Mėginio paėmimo laikas (pradžia, pabaiga)	Taršos šaltinio Nr.	Katilo parametrai	Kuro rūšis	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm^3	O_2 koncentracija, tūrio %	Standartinė O_2 koncentracija, tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm^3	Vidutinė koncentracija, perskaičiuota prie standartinių sąlygų, mg/Nm^3	Normatyvas pagal LAND 43-2013
635	11.20-11.30	004 po ekonomaizerio	"VŠK 4,0" 4,0 MW	Biokuras (medienos pjuvenos)	Kietosios dalelės (A)	LAND 28-98/M-08	44,4	8,3	6,0	52,40	48,40	700
636	11.32-11.42						43,7	9,2		55,60		
637	11.45-11.55						32,1	8		37,10		
638	11.10				Azoto oksidai (A)	Dujų analizatoriaus "Multilyzer" darbo instrukcija	159,90	10,7		232,9	229,0	750
639	11.15						168,10	7,7		189,6		
640	11.20						188,60	9,7		250,4		
641	11.25						186,55	8,3		220,3		
642	11.37						205,00	9,2		260,6		
643	11.50						190,65	8,0		220,0		
638	11.10				Anglies monoksidas (A)		586,25	10,7		853,8	1348,2	4000
639	11.15						1766,25	7,7		1992,0		
640	11.20						580,00	9,7		769,9		
641	11.25						1718,75	8,3		2030,0		
642	11.37						333,75	9,2		424,3		
643	11.50						1750,00	8,0		2019,2		

Laboratorijos leidimo, išduoto Aplinkos Apsaugos Agentūroje 2011 m. kovo 22d. Nr. 1AT-278

Matavimus ir skaičiavimus atliko: Aplinkos inžinierė Rūta Sabaliauskienė
Aplinkos inžinierius Ainas Čekauskas
Direktorė Regina Čekauskienė

UAB "Ekopaslauga"

UAB " Ekopaslauga" jm. kodas 300137906
Taikos pr. 4, 50187 Kaunas
Tel. (8 -37) 311558, 8 618 24959, 8 623 44455
El. paštas: uabekopaslauga@gmail.com

STACIONARIŲ APLINKOS ORO TARŠOS ŠALTINIŲ IŠMETAMŲ TERŠALŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PROTOKOLAS NR. 21

Mėginių paėmimo ir matavimų data: **2015-02-09** Tyrimo atlikimo data: 2015-02-10

UAB "Baisogalos bioenergija", Baisogalos kvartalinė katilinė, Maironio g. 36A, Baisogala 1 lapas iš 4

Mėginių registracijos laboratorijoje Nr.	Mėginių paėmimo laikas (pradžia, pabaiga)	Kaltilas, apkrova	Matavimo vieta, taršos šaltinio Nr.	Teršalo pavadinimas	Nustatymo metodas	Koncentracija, mg/Nm^3	Vidutinė koncentracija, mg/Nm^3	O_2 koncentracija tūrio %	Koncentracija, perskaičiuota prie 6% O_2, mg/Nm^3	Vidutinė konc., perskaičiuota prie 6% O_2, mg/Nm^3	Sausų dujų tūrio debitas n.s., Nm^3/s	Tarša, g/s	Vidutinė tarša, g/s	Normatyvas pagal LAND 43-2013, mg/Nm3
336	17^{45}-18^{05}	VŠK 4.0, katilo nominali galia 4 MW (matavimo metu ~1,5MW)	004 po katilo	Kietosios dalelės (A)	LAND 28-98/M-08	448,9	599,6	-	-	-	1,156	0,51897	0,69312	700
337	18^{06}-18^{26}					430,5		-	-	-		0,49768		
338	18^{28}-18^{58}					919,3		-	-	-		1,06270		
339	17^{46}-17^{49}		004 po ekonomaizerio			18,0	18,2	11,3	27,9	26,9	0,893	0,01608	0,01624	
340	18^{07}-18^{10}					21,8		10,4	30,8			0,01943		
341	18^{30}-18^{33}					14,8		11,0	22,2			0,01321		

Matavimo vieta	Vidutinis srauto greitis, m/s	$t_{ortakyje}$, °C	$\Delta p_{statinis}$, hPa	Matavimo angos matmenys, m	Drėgmės kiekis, tūrio %	Valymo įrenginio efektyvumas, %
004 po katilo	5,43	113	-3,765	0,45 x 0,75	9,87	97,7
004 po ekonom.	3,82	42	-0,202	Ø 0,60	3,99	

B PRIEDAI KURO PARAMETRŲ TYRIMO PROTOKOLAI

AB „PANEVĖŽIO ENERGIJA“
GAMYBOS IR EKOLOGIJOS TARNYBA

PAŽYMA APIE KURO KOKYBĘ Nr. 2014/9

2014 m. gruodžio 10d.

Kuro pavadinimas: PJUVENOS

Pavyzdį pristatė: UAB „Baisogalos bioenergija“
(UAB, AB, įmonės pavadinimas)

Gamybos ir ekologijos tarnybos chemijos laboratorijoje gauta 2014 m. gruodžio 4d.

ANALIZIŲ DUOMENYS

1. Kuro drėgnumas (pagal LST EN 14774-2:2010) (M) 44,7 %
2. Sausos masės peleningumas (pagal LST EN 14775:2010) (A_S) 1,4 %
3. Sausosios masės žemutinis šilumingumas (pagal LST EN 14918:2010) 4361 kcal/kg 18260 kJ/kg
4. Naudojamos masės žemutinis šilumingumas (pagal LST EN 14918:2010) 2151 kcal/kg 9006 kJ/kg

Analizė atlikta 2014 m. gruodžio 10d.

Pastaba: AB"Panevėžio energija" Gamybos ir ekologijos tarnybos chemijos laboratorija kuro kokybės nustatymui nėra akredituota.

Gamybos ir ekologijos tarnybos viršininkas Mindaugas Krikštanas

Gamybos ir ekologijos tarnybos inžinierė Jolanta Januškevičienė

Gamybos ir ekologijos tarnybos laborantė Nijolė Bernotavičienė

AB „PANEVĖŽIO ENERGIJA“ Gamybos ir ekologijos tarnyba

AB „PANEVĖŽIO ENERGIJA“
GAMYBOS IR EKOLOGIJOS TARNYBA

PAŽYMA APIE KURO KOKYBĘ Nr. 2013/63

2013 m. gruodžio 3d.

Kuro pavadinimas: Medžio skiedros

1.1 Kuro markė: _____

Pavyzdį pristatė: UAB „Baisiogalos bioenergija“
(UAB, AB, įmonės pavadinimas)

Gamybos ir ekologijos tarnybos chemijos laboratorijoje gauta 2013 m. lapkričio 29d.

ANALIZIŲ DUOMENYS

1. Kuro drėgnumas (pagal LST EN 14774-2:2010) (M) 33,0 %
2. Sausos masės peleningumas (pagal LST EN 14775:2010) (A_S) 5,8 %
3. Darbo kuro žemutinė šiluminė vertė 11249 kJ/kg 2687 kcal/kg
   (Medienos degios masės žemutinė šiluminė vertė – 19100 kJ/kg)

Analizė atlikta 2013 m. gruodžio 3d.

Pastaba: AB"Panevėžio energija" Gamybos ir ekologijos tarnybos chemijos laboratorija kuro kokybės nustatymui nėra akredituota.

Gamybos ir ekologijos tarnybos viršininkas Mindaugas Krikštanas

Gamybos ir ekologijos tarnybos inžinierė Jolanta Januškevičienė

Gamybos ir ekologijos tarnybos laborantė Regina Čiuikinienė

AB „PANEVĖŽIO ENERGIJA“
Gamybos ir ekologijos tarnyba

AB „PANEVĖŽIO ENERGIJA“
GAMYBOS IR EKOLOGIJOS TARNYBA

PAŽYMA APIE KURO KOKYBĘ Nr. 2012/64

2012 m. gegužės 15d.

Kuro pavadinimas: Medžio pjuvenos

1.1 Kuro markė: _____

Pavyzdį pristatė: UAB „Baisogalos bioenergija“
(UAB, AB, įmonės pavadinimas)

Gamybos ir ekologijos tarnybos chemijos laboratorijoje gauta 2012 m. gegužės 11d.

ANALIZIŲ DUOMENYS

1. Kuro drėgnumas (pagal LST CEN/TS 14774-3:2005en) (M) 63,9 %
2. Sausos masės peleningumas (pagal LST CEN/TS 14775:2005 en) (As) 1,7 %
3. Darbo kuro žemutinė šiluminė vertė 5109 kJ/kg 1220 kcal/kg
   (Medienos degios masės žemutinė šiluminė vertė - 18900kJ/kg)

Analizė atlikta 2012 m. gegužės 15d.

Pastaba: AB"Panevėžio energija" Gamybos ir ekologijos tarnybos chemijos laboratorija kuro kokybės nustatymui nėra akredituota.

Gamybos ir ekologijos tarnybos viršininkas Mindaugas Krikštanas

Gamybos ir ekologijos tarnybos inžinierė Jolanta Januškevičienė

Gamybos ir ekologijos tarnybos laborantė Regina Čiuikinienė

AB „PANEVĖŽIO ENERGIJA“
Gamybos ir ekologijos tarnyba